

**PROMĚNA VOJENSKO-BEZPEČNOSTNÍHO VZTAHU USA VŮČI
SAUDSKÉ ARÁBII V LETECH 1981–2001****TRANSFORMATION OF THE MILITARY-SECURITY RELATIONSHIP
OF THE U.S.A. TOWARDS SAUDI ARABIA BETWEEN 1981-2001***Oldřich VONDRUŠKA****Abstrakt**

Tato studie si klade za cíl porozumět motivům a zájmům USA ve vztahu k Saúdské Arábii v určitém období prostřednictvím analýzy dostupných primárních a sekundárních zdrojů. S ohledem na úroveň analýzy jsem zvolil výkonnou moc státu, která je zodpovědná za realizaci zahraniční politiky prostřednictvím prezidenta, Národní bezpečnostní rady a Ministerstva obrany. Studie se zaměřuje na americký vojensko-bezpečnostní přístup k Saúdské Arábii, protože se jedná o nejlepší indikátor podoby vzájemných vztahů s regionálními i globálními důsledky. Vybrané období představuje vlády prezidentů Reagana, Bushe seniora a Clintona, zahrnuje tak několik důležitých událostí, které ovlivnily celosvětovou politiku. Přes několik nezdarů, které obě země během tohoto období zasáhly, zůstávají vzájemné vztahy stabilní a Saúdská Arábie je stále považována za jednoho z nejbližších spojenců USA na Středním východě.

Abstract

The aim of this study is to comprehend the motivations and interests of the United States in relation to Saudi Arabia in given period through the analysis of available primary and secondary sources. Regarding the level of analysis I have chosen the executive power of the state, which is responsible for realization of foreign policy in the form of president, National security council and Department of defence. The focus of this study is on American military-security approach toward Saudi Arabia because it is the best indicator of quality of mutual relations with regional or global consequences. The chosen period covers Reagan, Bush sr. and Clinton administrations and thus includes several important events, which influenced world's politics. Despite several setbacks, which both countries underwent during the period the relations stayed stable and Saudi Arabia is still considered one of the closest allies of the United States in the Middle East.

Klíčová slova

Americké vojenské vztahy, Saúdská Arábie, Perský záliv, Střední východ, 80. a 90. léta.

Keywords

American Military Relations, Saudi Arabia, Persian Gulf, Middle East, 80's and 90's.

***

ÚVOD – VYMEZENÍ TÉMATU

Důvodem výběru tohoto tématu je zvláště hloubka a délka vztahu obou států, jenž musel za celou dobu svého trvání čelit několika vážným výzvám souvisejícím s dramatickými událostmi, kterými region Blízkého východu ve sledovaném období prošel.

Důležitost Saúdské Arábie pro Spojené státy vyplývá ze skutečnosti, že se postupem doby stala skutečnou regionální mocností s nezastupitelnou rolí v oblasti mezinárodněpolitické – řešení arabsko-izraelského konfliktu, geopolitické – strategická poloha na křižovatce Asie, Afriky

---

* E-mail: oldrich.vondruska@email.cz

a Evropy, energetické – rozsáhlé zásoby ropy, bezpečnostní – potencionální zdroj islámských fundamentalistů, potažmo teroristů, a její vliv na radikální islamistické organizace.

Saúdská Arábie tedy zásadně ovlivňuje americkou politiku vůči sobě i ostatní hráče regionu. Z hlediska více než padesátiletého trvání přímých vztahů, nikdy nepřerušeno partnerství a v neposlední řadě hloubky spolupráce nemá vztah obou zemí na Blízkém východě obdoby, nepočítáme-li v to Izrael.

METODOLOGICKÝ RÁMEC

Hlavním cílem tohoto příspěvku je analyzovat dynamický vývoj americké politiky vůči Saúdské Arábii v kontextu dramatických změn, kterými prošel celý region Blízkého východu v průběhu 80. a 90. let 20. století, přičemž se soustředím výhradně na vojenskobezpečnostní dimenzi. Jako vnější časové mezníky pro dané období mi na jedné straně budou sloužit vypuknutí islámské revoluce v Íránu a sovětská invaze do Afghánistánu roku 1979 a na druhé straně teroristické útoky na Spojené státy ze září 2001. V rámci tohoto vymezení řadím mezi další klíčové události, mající zásadní vliv na proměnu kvality vzájemných vztahů, vypuknutí irácko-iránské války v letech 1980–1988, pád komunismu ve střední a východní Evropě a první válku v Zálivu v letech 1990–1991.

Obecně se v teorii mezinárodních vztahů rozlišují tři perspektivy neboli hladiny analýzy: a) mezistátní systém; b) národní stát; c) rozhodovací proces v interakci byrokratických institucí.¹ Každá z těchto perspektiv má určité přednosti či naopak slabá místa.

Ve svém zkoumání se chci zaměřit na pohled více dovnitř, kde mou hladinou analýzy bude primárně výkonná moc státu zodpovědná za realizaci zahraniční politiky v podobě prezidenta, Rady pro národní bezpečnost a ministerstva obrany. Záměrně se tedy vyhnu sledování vlivu vnitřních faktorů, jako je politický systém, ekonomické uspořádání, sociální struktura, veřejné mínění, rozličné zájmové skupiny atd. Na místo toho se soustředím na sledování vzájemné interakce klíčových aktérů americké zahraniční politiky ve vztahu k Saúdské Arábii. Mou hlavní perspektivou analýzy tak bude pohled americké administrativy, protože Saúdská Arábie je jejím hlavním objektem zájmu. Pro správné pochopení procesu politického rozhodování je však nutné brát v úvahu i ostatní rovinu, které tak v mém případě budou pojímány jako nezávislé proměnné ovlivňující konečný výsledek rozhodovacího procesu.

Jsou to omezení, kterých jsem si plně vědom, nicméně považuji je za nutné, abych se mohl primárně koncentrovat na mnou vybranou hladinu analýzy, která dle mého mínění poskytuje dostatečný úhel záběru.

Jako hlavní nástroj pro analýzu zkoumaného materiálu se budu snažit uplatnit empiricko-analytickou metodu. Nebudu proto vycházet z určitého předem stanoveného normativního výkladového rámce, ale půjde mi o analýzu jednotlivých postojů, zájmů a nástrojů a jejich vzájemnou interakci, aniž bych usiloval o posuzování jejich kompatibilitosti s jinými normativními systémy. Chci tedy zkoumat konkrétní výkon zahraniční politiky v rámci jeho vlastního ideového pole a vyhnout se tak pokud možno posuzování dané politiky odlišným ideovým modelem.

Pro zkoumání dostupného materiálu jsem si zvolil tři základní metodické postupy. Mezi ně patří za prvé komparativní metoda, kterou používám zvláště v případě analýzy kvantitativních údajů intenzity vojenské spolupráce v určitém časovém úseku. Pomocí ní tak mohu zřetelněji pochopit proměny americké zahraniční politiky vůči Saúdské Arábii na mezistátní úrovni a zároveň mi poskytne dostatečně plastickou představu o kvalitě vztahu při porovnání s ostatními státy. Za druhé je to obsahová analýza, jež mi slouží převážně k pochopení významu klíčových dokumentů a záměru jejich autora. Třetím použitým nástrojem je deskripce a interpretace historických událostí s cílem zasadit dané prameny do celkového mezinárodněpolitického kontextu a konkrétní doby, ve které vznikly. S tím souvisí nutnost poskytnout dostatečný prostor i výkladu komplexní sítě mezinárodních vztahů a vysvětlení jejich kauzální podmíněnosti a vzájemných vazeb.

CHARAKTERISTIKA VOJENSKÉ MOCI

Obecně je vojenská síla země chápána jako prostředek k prosazení konkrétních zájmů a je členěna dle míry intenzity a účelu použití na: a) diplomatické nástroje vytvářející preferované prostředí pomocí vojenské potence ovlivňující chování ostatních států; b) zdroje dodávek jinému státu nebo povstalecké skupině; c) explicitní hrozba použití síly vůči protivníkovi; d) omezená demonstrace síly zaměřené na zastrašení či vyčerpání protivníka; e) přímé nasazení vojenské síly s cílem porazit protivníka.²

Mimořádný význam ve vztahu obou zemí mají různé druhy vojenských kontraktů a projektů, jimž proto věnují samostatnou kapitolu. Jde svým způsobem o zvláštní druh vojenské intervence, který má významný vliv na vnitřní politiku přijímajícího státu a na kvalitu vzájemných vztahů.³ Důvody pro dodávky zbraní na straně producentů jsou rozličné a za nejčastější se uvádí: a) poskytování podpory spojencům; b) snaha ovlivnit vojenský konflikt ve prospěch svého spojence; c) získání vlivu nad příjemcem nebo vytvoření vztahu závislosti; d) zajištění ekonomického zisku; e) domácí politický tlak ze strany zbrojních korporací, odborů, zákonodárců kvůli udržení zbrojního průmyslu (výzkum, zaměstnanost aj.).⁴

Při sledování vztahu obou zemí v průběhu vymezeného období budeme moci spatřit v menší či větší míře promítání všech výše uvedených důvodů. Na základě analýzy a interpretace dostupných pramenů a literatury se pokusím dospět k závěrům vysvětlujícím motivaci v konkrétních případech.

BLÍZKÝ VÝCHOD NA PRAHU NOVÝCH VÝZEV

Pro pochopení celkového mezinárodněpolitického klimatu, ve kterém se ocitla nově příchozí Reaganova administrativa, je důležité zmínit se o několika klíčových událostech, jež fundamentálním způsobem změnily mocensko-bezpečnostní prostředí Blízkého východu. Byl to především: a) pád prozápadně orientované vlády šáha Muhammada Rezy Pahlavího v lednu 1979 a nastolení vlády radikálních islámských duchovních v čele s ajatolláhem Ruholláhem Chomejním; b) vojenská invaze Sovětského svazu do Afghánistánu v prosinci 1979; c) propuknutí válečného konfliktu mezi Irákem pod vedením Saddáma Husajna a Íránem ovládaným radikálním islámským režimem v září 1980.

První radikální převrat se udál v Íránu poté, co byl v lednu 1979 na nátlak opozice nucen odejít do exilu iránský šáh Muhammad Reza Pahlaví a k moci se dostal radikální šíitský režim v čele s ajatolláhem Chomejním. Pád šáha byl však pouze první rozbuškou, která měla spustit řetězovou reakci dalších převratných událostí.

Revoluční rok 1979 skončil v prosinci sovětskou invazí do Afghánistánu, což bylo poprvé, kdy sovětská vojska intervenovala do země mimo Varšavský pakt. Společná hrozba vyplývající ze sovětské přítomnosti v Afghánistánu tak byla pro americkou a saúdskou vládu silným impulzem, který k sobě obě země těsně připoutal.⁵

Bezprostřední reakcí J. Cartera na převratné události na Blízkém východě byla formulace přístupu, který byl veřejně deklarován při jeho projevu o stavu Unie v lednu 1980.

Vojenská invaze Sovětského svazu do Afghánistánu byla označena za akty „*mezinárodního terorismu*“ a za „*nejvážnější hrozbu míru od druhé světové války*“. Vlastním jádrem pak byla teze, díky níž byl projev v obecném povědomí označen jako doktrína. Z úst prezidenta bylo explicitně deklarováno, že „*...pokud jakékoliv vnější síly získat kontrolu nad oblastí Perského zálivu bude považován za útok na životní zájmy USA a takový útok bude odražen jakýmkoliv nutnými prostředky včetně vojenské síly*“.⁶

Bylo to poprvé, kdy americká vláda veřejně a explicitně deklarovala tuto oblast za objekt svého životního zájmu s jasným závazkem k její vojenské obraně. Toto vystoupení tak symbolizovalo ukončení americké politiky détente vůči Sovětskému svazu a přechod k asertivnějšímu přístupu Bílého domu.

Přímou reakcí na sovětskou invazi do Afghánistánu bylo založení Sil rychlého nasazení (Rapid Deployment Forces – RDF)⁷ na základě prezidentské direktivy č. 18 v březnu 1980, jež měly sloužit jako vojenský nástroj k prosazování amerických zájmů deklarovaných v Carterově doktríně. Důraz byl kladen na lehké divize se strategickou mobilitou zaměřené na globální konflikty.⁸ Vzhledem k vzrůstající důležitosti Blízkého východu však byly v lednu 1983 RDF transformovány na Centrální velitelství USA (U.S. Central Command) s výhradní zodpovědností za region Blízkého východu a s ústředím na vojenské letecké základně MacDill v Tampě na Floridě.⁹

Vojenská spolupráce mezi Spojenými státy a Saúdskou Arábií byla ještě více posílena po vypuknutí války mezi Irákem a Íránem v září 1980. Na základě těchto událostí se tedy Saúdská Arábie stávala čím dál nepostradatelnějším pomocníkem při prosazování amerických strategických zájmů vůči radikálním arabským a islámským režimům Blízkého východu.

ZÁVĚREČNÁ FÁZE STUDENÉ VÁLKY A REAGANOVA STRATEGIE „ROLL-BACK“

Na blízkovýchodní region bylo Reaganovou vládou nahlíženo perspektivou studené války jako na oblast soupeřících zájmů dvou ideologicko-vojenských bloků Západu a Východu. K americkým strategickým zájmům patřilo zejména zajištění pravidelného toku ropy ze Zálivu a zvýšení schopnosti amerických vojsk operovat v regionu.

V 70. letech došlo k zásadnímu posunu vnímání blízkovýchodního regionu nejen kvůli výše uvedeným politickým převratům, ale rovněž díky ropnému embargu ze strany arabských států vůči Západu, které tak bylo poprvé úspěšně použito jako politická zbraň. Bylo to také poprvé, kdy se začalo veřejně hovořit o energetické bezpečnosti USA, a v této souvislosti pronesl v prosinci 1973 ministr zahraničí Kissinger své široce medializované poznámky o možnosti nasazení amerických ozbrojených sil na zajištění toku ropy z arabských zemí.¹⁰ O měsíc později vystoupil v podobném duchu i ministr obrany Schlesinger odvolávající se na omezenou trpělivost americké veřejnosti, která by mohla donutit Washington k vojenské odvetě. Saúdskou reakcí byla několikrát opakovaná hrozba podminování ropných zařízení v případě jakékoliv vojenské intervence.¹¹

Šlo o bezprecedentní prohlášení v dosavadních americko-saúdských vztazích, která vyjadřovala jednoznačné odhodlání vynutit si v krajním případě přísun ropy i silou. V podobném duchu vystoupil dokonce roku 1981 i ministr zahraničí Alexander Haig.¹² I přesto, že k tomuto scénáři nakonec nedošlo, způsobila tato krize dočasné ochlazení vzájemných vztahů.

Nejpalčivější problém Washingtonu ale nepředstavovala roztržka s arabskými státy ohledně ropného embarga, jež byla poměrně záhy zažehnána, ale potencionální průnik Sovětů k teplým vodám Indického oceánu. Záměrem prezidenta Reagana a jeho poradců tak nebylo pouze zadržování komunismu či dokonce úsilí se se sovětskými představiteli dohodnout na přijatelném modu vivendi, jak se o to pokoušela Nixonova administrativa, ale naopak využít všech dostupných prostředků pro eliminaci zisků, kterých se podařilo Moskvě dosáhnout během několika posledních desetiletí. K tomuto cíli se mělo dospět podporou co možná největšího počtu protisovětských sil ve třetím světě a tím Moskvu ekonomicky a vojensky vyčerpat. Tato strategie „roll back“ získala konkrétní oficiální vyjádření v podobě prezidentské direktivy 75 schválené v lednu 1983.¹³

Nevýhodou této doktríny bylo, že byla příliš finančně náročná a že nálada veřejného mínění a Kongresu nebyla po zkušenostech s vietnamskou válkou nakloněna vedení zahraničních operací s nejistým výsledkem ve třetím světě. Z tohoto důvodu se Reaganova vláda snažila najít spolehlivého partnera, který by byl schopen a ochoten takovéto operace finančně podporovat. K tomuto účelu se skvěle hodila Saúdská Arábie, která díky své vyhraněné protikomunistické ideologii a rozsáhlým finančním zdrojům nabízela ideální podmínky.

Na podzim se pak v Bílém domě uskutečnily důležité konzultace v rámci NSC ohledně americké politiky vůči irácko-iránské válce, které se zaměřily primárně na obranu námořní přepravy, produkci ropy a přepravních zařízení v Perském zálivu. Největší význam byl přikládán schopnosti rychlého nasazení sil na obranu klíčových ropných zařízení a přepravních bodů proti

leteckým útokům. Dále byla zdůrazněna nutnost použít všech dostupných prostředků pro zajištění otevřenosti Hormuzské úžiny pro mezinárodní přepravu. Tento postup byl schválen prezidentem Reaganem v listopadu 1983 v podobě National Security Decision Directive (NSDD) 114.¹⁴

Další taktika vůči irácko-iráckému konfliktu byla rozpracována v NSDD 139 podepsané v dubnu 1984, nicméně partie týkající se konkrétních vojenskobezpečnostních opatření jsou bohužel začerněné.¹⁵

V dubnu 1981 se Bílý dům vrátil k nerealizovanému záměru Carterovy administrativy prodat Rijádu balík inovací letecké obrany, který obsahoval 6 tankovacích letadel KC-707 s opcí pro nákup dalších dvou, 101 párů palivových nádrží pro F-15, 22 pozemních radarových stanic, 1117 střel vzduch–vzduch AIM-9L Sidewinder, 7 tankovacích letadel KC-135 a především 5 letadel E-3A AWACS.¹⁶ Tímto rozsáhlým záměrem se měla otevřít nová kapitola vzájemných vztahů mezi Washingtonem a Rijádem.

Prodej systému AWACS Saúdské Arábii se stal jedním z nejohavnějších politických témat Reaganovy kariéry; administrativa jej vnímala jako úhelný kámen své blízkovýchodní politiky.

Z hlediska technického charakteru šlo o letecký varovný a kontrolní systém s rozsahem až 320 km, který má schopnost simultánně sledovat letecké a námořní cíle a v nízkých polohách nad jakýmkoli terénem rozpoznat současně nepřátelská a přátelská letadla.¹⁷ Nadto počítačové zobrazení informací může být přeneseno do systému protileteckých raketových baterií Hawk, čímž se zvyšují šance na včasné zasažení přilétajících nepřátelských letadel.¹⁸

Realizace tohoto projektu byla velmi důležitá, neboť měla SA umožnit dokonalejší monitorování primárně prostoru Perského zálivu s jejími ropnými poli a zařízeními, a včasným varováním tak zajistit obranu proti případnému útoku ze strany Íránu. Pro USA byl tento prodej výhodný nejen z čistě finančního hlediska, ale rovněž z důvodů logistických, neboť jeho rozmístění přímo v ohrožené oblasti zajišťovalo lepší součinnost s americkými vojenskými systémy nasazenými v případě útoku.

Na podporu proponovaného prodeje vyzdvihl prezident neobvykle přímo v říjnu 1981 důležitost Saúdské Arábie varováním, že se nesmí připustit, aby se stala dalším Íránem. Dále vyjádřil americkou připravenost intervenovat kvůli zajištění ochrany ropných dodávek nejen vůči vnější agresi, ale i vůči převzetí vlády nepřátelskou silou s úmyslem využít ropu jako zbraň proti Západu¹⁹, což odpovídalo základním intencím doktríny vyhlášené o rok dříve prezidentem Carterem. Ve prospěch prodeje rovněž hovořil argument, že se jednalo o vhodnou náhradu za přímou přítomnost amerických vojsk na Arabském poloostrově a oficiální vojenskou smlouvu, jež byly pro saúdskoarabskou vládu nepřijatelné. Případné odmítnutí návrhu Kongresem by přimělo Rijád k nákupu podobného britského systému Nimrod, čímž by USA ztratily nad Saúdskou Arábií významný vliv.²⁰

Reagan vložil maximální energii do přesvědčování jednotlivých senátorů poté, co se osobně setkal se 44 z nich. Prezident si byl vědom, jak obrovskou důležitost pro obě strany tento prodej má, a celá administrativa vnímala Rijád jako blízkovýchodního spojence životní důležitosti.²¹ Nakonec v říjnu 1981 prošel prezidentův návrh Senátem těsnou většinou 52 ku 48 hlasům.²² Byl to velký úspěch pro vládu a prezidenta Reagana osobně, i když v sobě skrýval i možné negativní důsledky, které se objevily v příštích letech.

Další důležitou záležitostí, která měla přispět k prohloubení vzájemné vojenské spolupráce, bylo založení společné komise pro vojenské projekty, které oznámil C. Weinberger 10. února 1982 na tiskové konferenci v Rijádu. Po velmi náročných a dlouhých jednáních dospěly obě strany ke společnému stanovisku, které mělo formalizovat dosavadní vojenskou spolupráci, avšak přesná náplň činnosti komise nebyla zveřejněna. Její členové se měli setkávat jednou ročně a diskutovat o společných projektech jako např. o vyhodnocování pětiletých obranných plánů, o vojenské pomoci Saúdské Arábie ostatním arabským zemím a monitorování různých vojenských programů (prodej F-15, AWACS atd.). Významu aktu však ubralo vyjádření prince Sultána, saúdského ministra obrany, který prohlásil, že vztah obou národů není založen na spolupráci na poli vojenského úsilí.²³

Kvůli zvýšení efektivity a akceschopnosti amerických sil v oblasti bylo v lednu 1983 založeno Centrální velitelství USA (CENTCOM) pro oblast jihozápadní Asie s ústředím v Tampě (Florida), do jehož kompetence spadal celý Blízký východ včetně Střední Asie a východní Afriky. Jednalo se o zcela samostatné velitelství na úrovni ostatních velitelství pro další regiony, které se zodpovídá přímo ministru obrany. Tomuto velitelství pak byly podřízeny Síly rychlého nasazení.²⁴ Jeho hlavní náplní bylo zabezpečit nepřerušovaný tok ropy na Západ, udržování regionální stability a zabraňování pronikání vlivu SSSR.²⁵

CENTCOM se tak stal páteří americké obranné struktury v Perském zálivu, čelící však v 80. letech mnoha logistickým, kapacitním a technickým nedostatkům. Je třeba zdůraznit, že jakákoliv operace podniknutá na obranu Saúdské Arábie by nebyla možná bez podpory a přístupu k vojenským základnám spřátelených států v Turecku, Izraeli, Egyptě, Ománu a Diego García na Chagoských ostrovech.²⁶

Základní složky CENTCOM byly v roce 1986 následující: a) ústředí (celkem 1 100 osob); b) pozemní síly – 3. americká armáda (celkem 131 000 osob); c) námořní síly (celkem 123 000 osob); d) síly námořní pěchoty (celkem 70 000 osob); e) letectvo – 9. letecká síla (celkem 33 000 osob); f) Speciální operační síly (celkem 3 500 osob). Celkový počet všech druhů vojsk dohromady činil 291 600 osob.²⁷

Vzhledem k tomu, že výše zmíněné základny mohly poskytnout pouze omezený operační rádius, byl přístup k saúdským základnám, zvláště Zahrán a Hafr al-Batin, naprosto nepostradatelný pro zajištění obrany severní a centrální části Zálivu v momentě napadení ze strany SSSR, Íránu nebo Iráku.²⁸

V dubnu 1983 pronikly do tisku zprávy, že Reaganova administrativa zvažuje plán prodeje 1200 tanků M-1 Abrams, které měly nahradit 300 starších francouzských tanků a 150 tanků M-60. Cílem tohoto rozsáhlého obchodu mělo být jejich rozmístění na saúdské půdě pro potřeby CENTCOM v případě ohrožení ropných nalezišť ze strany Sovětského svazu. Toto rozhodnutí bylo plně v intencích obranné směrnice Pentagonu vydané 1. března, která považovala přístup západních průmyslových zemí k ropě Perského zálivu za druhou prioritu hned po zabránění sovětské invazi do západní Evropy.²⁹

Události na Blízkém východě, konkrétně teroristické útoky na americkou ambasádu a kasárna v Bejrútu v dubnu a říjnu 1983 s několika stovkami obětí, a nepřímo i předchozí, neúspěšně vedená válka ve Vietnamu vedly amerického ministra obrany C. Weinbergera k formulaci nové vojenské strategie zveřejněné v listopadu 1984. Jádrem doktríny bylo definování 6 základních kritérií určujících práh, kdy a za jakých podmínek použít vojenskou sílu. Na základě zkušeností z předchozích konfliktů dospěl k závěru, že předešlé neúspěchy vyplývaly z příliš mnoha vojenských závazků prosazovaných s nedostatečným nasazením a cíli, jež byly příliš vágní a měly nedostatečnou politickou podporou.³⁰

Konflikt v Perském zálivu splňoval několik výše zmíněných podmínek. V první řadě šlo o jasné deklarovaný národní životní zájem na obraně importu ropy a bezpečnosti zemí Zálivu. Součástí amerického přístupu byl i další z Weinbergerových bodů kladoucí důraz na neustálé vyhodnocování vztahu mezi cíli a velikostí a složením vojska, což se promítlo do zvolených strategií. Nejdříve se stala prostředkem na eliminaci íránské hrozby operace „Neprodyšný“, která uvalovala embargo na dodávky zbraní. V momentě, kdy došlo k eskalaci konfliktu v podobě „tankerové války“, přešel Pentagon na novou strategii „převlajkování“ spočívající ve využití logistické podpory ostatních států a nasazení dostatečného množství bojových jednotek. Další kritéria ze strany Reaganovy vlády však úmyslně či neúmyslně naplněna nebyla. Jednalo se o závazek jasného úmyslu zvítězit, jasně definovaných politických a vojenských cílů a především potřebné podpory americké veřejnosti a Kongresu.

Kromě přímé vojenské pomoci svým blízkým arabským spojencům použil Bílý dům i již výše zmíněnou měkkou strategii v podobě operace „Neprodyšný“ započatou v průběhu roku 1983, která měla diplomatickým úsilím zabránit prodeji vyspělých zbraňových systémů Íránu západoevropskými státy, Brazílií a Čínou.³¹

Další politickou rozbuškou v Kongresu se stal záměr vlády z února 1984 prodat balík moderních ručních zbraní v hodnotě 141 mil. USD. Šlo o 400 protiletectvých raketometů Stinger a 200 dalších ručních raketometů spojených s potřebným výcvikem, podpůrným vybavením a náhradními díly. Tento prodej však musel být nakonec kvůli silné opozici Kongresu stažen.³²

Jenže tuto skutečnost měla změnit další eskalace irácko-iránského konfliktu v podobě „tankerové války“. V květnu 1984 reagoval Írán na irácké útoky vůči svým tankerům a terminálům spuštěním nové protiofenzivy proti kuvajtským a saúdským tankerům dodávajícím ropu Iráku. Tato eskalace začala ohrožovat nejen stabilitu arabských zemí Zálivu, ale i plynulost dodávek ropy ostatním světovým příjemcům.³³ V červnu došlo ke střetu mezi saúdskými a iráckými leteckými silami, ve kterém saúdská letadla úspěšně odrazila irácký útok za podpory amerických letadel E-3A AWACS, což mělo za následek podstatné omezení iráckých leteckých operací.³⁴

Po zhoršení situace na bojové frontě v neprospěch Iráku se začaly na straně dotčených arabských států otevřeně angažovat i USA. Díky těmto okolnostem se také v červnu 1984 podařilo prezidentu Reaganovi prosadit mimo Kongres prodej 200 ručních raketometů Stinger s odůvodněním ohrožení americké národní bezpečnosti v Perském zálivu. Zároveň měl prodej sloužit jako gesto připravenosti Bílého domu vůči saúdským partnerům podpořit jejich vlastní obranu. Přesto však byla saúdská vláda silně proti přímé americké vojenské intervenci, pokud by to nebylo absolutně nutné.³⁵

Na neustále vzrůstající eskalaci bojů v Perském zálivu pak v červnu 1985 Bílý dům reagoval prohlášením, že zajištění svobodné plavby v Perském zálivu je chápáno jako životní zájem USA³⁶, což bylo plně v intencích dříve vytyčené Carterovy doktríny.

Uprostřed rozrůstajícího se konfliktu v Perském zálivu se začala v tajnosti rozvíjet operace, která se později měla stát jednou z největších politických kauz Reaganovy éry. Na základě rozhodnutí Kongresu nemohla americká vláda provádět přímou vojenskou podporu povstaleckým jednotkám bojujícím proti levicové sandinistické vládě v Nikaragui, proto používala tajné kanály. Druhou nezávislou operací, která se rozběhla paralelně v té době, byla snaha Bílého domu osvobodit americké rukojmí držené šíitským hnutím Hizballáh v Libanonu, což mělo být dosaženo dohodou s iráckými představiteli přímo napojenými na toto hnutí. V polovině 80. let obě operace splynuly vzájemnou konvergencí zájmů v jednu a Saúdská Arábie v nich měla sehrát klíčovou úlohu.

Hlavní schéma nejspíš probíhalo následujícím způsobem. Za dodávky amerických zbraní zprostředkované saúdskou královskou rodinou a s největší pravděpodobností financované saúdskými bankami slíbil Teherán přimět Hizballáh k propuštění amerických rukojmích. Z peněz utržených z těchto prodejů (odhadem 100 mil. USD) pak měla být financována vojenská podpora pravicových povstalců v Nikaragui.³⁷

Celá kauza však byla nakonec prozrazena a vyústila v propuštění ředitele Úřadu pro národní bezpečnost J. Poindextera. Prezident Reagan jmenoval zvláštní komisi vedenou J. Towerem, aby celý případ vyšetřila. Přestože přijal Reagan zodpovědnost za dohodu zbraně za rukojmí, odmítl jakékoliv povědomí o tajných fondech. Komise nakonec dospěla k závěru, že daná operace byla v přímém rozporu s politikou vlády vůči terorismu a irácko-iránské válce.³⁸

Vláda v Rijádu se ale během irácko-iránské války neohodlala rozléhat pouze na politickou a vojenskou podporu svého nejmocnějšího spojence, a proto se rozhodla zabezpečit své území prostřednictvím regionálního obranného systému. Nicméně hlavním realizátorem tohoto mimořádně komplexního projektu byly opět Spojené státy. Veškeré potřebné údaje byly sesbírány do února 1985, kdy mohlo být přikročeno k vlastní realizaci projektu pod názvem Peace Shield, jenž měl bránit zemi proti útokům ze Zálivu, Jemenu a oblasti Rudého moře.

Šlo o jeden z největších a nejmambicióznějších vojenských projektů realizovaných mimo struktury NATO představující řídicí, kontrolní a komunikační síť saúdských leteckých sil, která měla být v kombinaci s AWACSem propojena s obrannými systémy ostatních států Zálivu v rámci GCC. Kontrakty uzavřené roku 1985 činily 1,18 mld. USD, ale celková hodnota projektu byla odhadována až na 3,7 mld. USD. Na uskutečnění pracoval Boeing Aerospace spolu s mnoha

americkými společnostmi a několika západoevropskými firmami, jež svou práci dokončily na přelomu let 1990–1991. Uzavření smlouvy o Peace Shield přineslo rovněž zásadní změnu v tom, že saúdská vláda zavedla od té doby do svých zakázek novou podmínku na offsetové programy. Všichni zájemci o velké zbrojní kontrakty tak museli od této doby nabízet offsetové projekty ve výši 35 % hodnoty smlouvy zaměřené na vytváření průmyslové infrastruktury.

Výhodou celého systému pro USA byla účinná obrana ropných polí, propojenost se systémy CENTCOM a zároveň vyhnutí se nutnosti zřízení stálých vojenských základů.³⁹

Po úspěšném znovuzvolení prezidentem se v únoru 1985 rozhodl R. Reagan pro oznámení dlouho zvažovaného záměru prodat SA klíčový balík vyspělých zbraňových systémů pod kódovým označením „Peace Sun“. Ten se skládal z modernizace 60 stávajících saúdských bitevníků F-15 a nákupu 40 nových strojů, dále 1 620 ks raket AIM-9L/P vzduch–vzduch, 800 ks přenosných raket Stinger, 100 ks protilodních raket Harpoon a 24 helikoptér Blackhawk UH-60 v celkové výši 3,612 mld. USD.⁴⁰

Pro oznámení se však stal zamýšlený prodej předmětem jedné z nejostřejších politických bitev Kongresu. Vláda v čele s Reaganem, ministrem obrany C. Weinbergerem a ministrem zahraničí G. Shultzem zdůrazňovala především strategický význam prodeje, opozici pak tvořili především proizraelské senátoři a republikáni, kteří se obávali ztráty klíčových hlasů při nadcházejících volbách do Kongresu v listopadu 1986.⁴¹ Kongres váhal se schválením prodeje, neboť Saúdská Arábie odmítala veřejně podpořit arabsko-izraelský mírový proces, a dále se obával, že tyto zbraně skončí v rukou OOP nebo by mohlo dojít ke kolapsu saúdského režimu.⁴²

Během velmi intenzivních jednání se nakonec saúdští představitelé podvolili dvěma ze tří podmínek, které jim byly americkou stranou předloženy. Rijád souhlasil s realizací prodeje stejných F-15 do Jordánska a akceptoval též podmínku, že tento prodej bude finančně kryt. Vyslovil se však jednoznačně proti třetí podmínce, kterou byla podpora jordánské mírové iniciativy. Nakonec kvůli zmatkům, které celé jednání provázely, a tvrdé opozici proizraelské lobby z celého obchodu sešlo a Rijád se obrátil na Británii.⁴³

Prodej amerických zbraní měl zásadní význam rovněž z toho důvodu, že USA neměly v 80. letech v Zálivu žádné své stálé základny s výjimkou Ománu, jenž byl vhodný pouze pro obranu Hormuzské úžiny. Nejbližší americká základna byla na ostrově Diego García, který je součástí britského indickooceánského teritoria na Chagoských ostrovech. Výše zmíněné vojenské kontrakty tak měly v prvé řadě zajistit dostatečnou vojenskou infrastrukturu pro případ konfliktu a součinnost saúdské letecké obrany s americkými silami v CENTCOM. Budovaná obranná struktura tak měla sloužit nejen k vlastní obraně Saúdské Arábie a jejích ropných zařízení, ale zároveň k zajištění bezpečnosti celého Perského zálivu.⁴⁴

V dubnu 1986 se administrativa rozhodla využít obsazení iráckého poloostrova Faw Íránem jako záminky pro prosazení prodeje balíku raketových systémů, jež měly sloužit jako „náplast“ za předtím nerealizovaný prodej stíhaček F-15. Celkový návrh obsahoval 995 kusů střel AIM-9L vzduch–vzduch, 671 střel AIM-9P4 vzduch–vzduch, 100 protilodních střel Harpoon, 200 raket Stinger a 600 dalších raket v hodnotě 354 mil. USD. Schválení prodeje se nakonec stalo otázkou prezidentovy osobní prestiže a po jeho osobní intervenci a intenzivních konzultacích se všemi klíčovými postavami Kongresu se mu podařilo dosáhnout kýženého úspěchu, když návrh prošel v červnu 1986 většinou jednoho hlasu.⁴⁵

Koncem roku 1986 požádali představitelé Kuvajtu americkou vládu o ochranu svých tankerů proti iráckým útokům. Reaganova administrativa se snažila napravit svou pošramocenou pověst z aféry „Irangate“ a dostát svým závazkům obrany monarchií Zálivu a zároveň zabránit pronikání vlivu SSSR do oblasti. Přes počáteční odpor Kongresu se nakonec vládě podařilo prosadit svůj záměr a v dubnu 1987 byla podepsána smlouva o „převlajkování“ a následně zahájena operace „Earnest Will“, která umožňovala kuvajtským tankerům plout pod americkou vlajkou nebo za doprovodu amerických plavidel.⁴⁶ USA použily k zajištění bezpečnosti Zálivu svých 11 válečných lodí, čluny a minolovky s nasazením přibližně 4000 námořníků.⁴⁷ Při těchto manévrech

probíhajících v průběhu celého roku 1987 a 1988 se nevyhnuły přímé vojenské konfrontaci s Íránem, což mělo za následek zničení dvou íránských ropných plošin a poloviny jeho loďstva. Nasazení amerických jednotek se nakonec ukázalo být rozhodujícím faktorem, který přiměl Írán k podepsání dohody o příměří v srpnu 1988, a celá operace tedy pro USA skončila úspěchem.⁴⁸

Jako další ukazatel míry vzájemné spolupráce může sloužit počet osob amerického personálu sloužícího v SA v rámci zahraničních vojenských prodejů (FMS). V roce 1985 pracovalo na vojenských projektech v různých jednotkách celkem 1 637 vládních zaměstnanců: a) americká vojenská výcviková mise (USMTM) – 187 osob; b) ženijní sbor americké armády (COE) – 519 osob; c) ostatní jednotky – 931 osob. K tomuto počtu je třeba dále připočíst zaměstnance různých firem pracujících na bázi komerčních vojenských projektů, jichž bylo celkem 4 320. Tyto projekty se pak netýkaly pouze výzbroje, ale v mnoha případech výstavby infrastruktury související s oblastí armády.⁴⁹

Období Reaganovy administrativy z hlediska intenzity vojenské kooperace a množství vojenských kontraktů patřilo k nejdůležitějším v celé dosavadní historii vzájemných vztahů. Ohnivé politické bitvy, kterými musela každá žádost o prodej zbraní projít v Kongresu, však narušily strukturu americko-saúdských vztahů. Neustálé veřejné tahanice vedly saúdské představitelk k pochybám o upřímnosti dlouhodobého amerického závazku vůči jejich teritoriální integritě. Nicméně mimo zorné pole veřejných debat probíhala vysoká míra spolupráce v podobě přísně tajných operací, na kterých spolupracovaly obě země ve vzájemném tandemu jako nikdy předtím.⁵⁰

Oblastí primárního významu vojenské spolupráce v zahraničí mimo Írák bylo na prvním místě afghánské bojiště, kde měli oba dva spojenci mimořádnou příležitost utkat se se sovětskými vojsky tvář v tvář. Klíčovou úlohu pro konečný úspěch celé afghánské války měla sehrát právě Saúdská Arábie, která poskytovala islámským povstalcům ekonomickou a vojenskou pomoc pod vedením ředitele saúdské tajné služby Turki al-Fajšala a za plné podpory americké CIA. W. Casey, tehdejší ředitel CIA, byl po celé období častým návštěvníkem Rijádu a Islámábádu, aby zajišťoval podporu obou stran pro vedení tajných afghánských operací.

Na rozdíl od Nikaraguy byl tomuto úsilí nakloněn i Kongres, který jen v letech 1982–1983 zvýšil vojenskou a ekonomickou podporu Pákistánu, hlavní základně v boji proti SSSR, na čtyřnásobek ve výši 461 mil. USD. V roce 1985, kdy se Reaganova vláda rozhodla spustit frontální útok na sovětské pozice, spolykaly afghánské operace plnou polovinu rozpočtu CIA. Když Casey v tomtéž roce přicestoval do Rijádu, podařilo se mu přesvědčit tamější představitelk, aby navýšili svůj příspěvek z 75 na 100 mil. USD. Systém o vzájemném dorovnávání pomoci dohodnutý Z. Brzezinským v roce 1979 fungoval i za Reaganovy administrativy. Mezi lety 1981 až 1986 se společná americko-saúdská podpora zdesetinásobila z původních 120 mil. USD až na 1,2 mld. USD. Tyto tajné fondy byly používány zvláště na nákup zbraní a na zajištění logistické podpory operací. Je však třeba vzít v úvahu, že mimo oficiální fondy existovaly navíc fondy privátní v podobě náboženských institucí a nadací, které představovaly minimálně stejně silný zdroj financí.⁵¹

V březnu 1985 vydal Reagan tajnou národní bezpečnostní direktivu 166 reagující na zesílenou sovětskou ofenzivu v Afghánistánu přímo nařízenou novým generálním tajemníkem SSSR M. Gorbačovem. Nová direktiva spočívala ve změně strategie z „obtěžování“ na strategii zacílenou na vyhnání Sovětů z afghánského území. Washington se rozhodl pro otevřenou konfrontaci s Moskvou a umožnil dodávky Stingeru, nejsostikovanějšího amerického ručního raketometu, afghánským mudžáhídům. Od roku 1986 do roku 1987 dodaly USA do Afghánistánu zhruba 900 kusů raket Stinger. Tyto prodeje byly Saúdskými Araby vnímány s jistou ironií vzhledem k tomu, že USA financovaly nákup zbraní afghánským bojovníkům, kdežto jim samým byly Kongresem upírány. Tyto zbraně se nakonec ukázaly jako velmi účinný nástroj proti sovětským vrtulníkům a byly jedním z důležitých faktorů, který ovlivnil průběh války ve prospěch protisovětské koalice. Po těžkých ztrátách na životech a neúnosných vojenských a ekonomických výdajích byli Sověti nuceni

v dubnu 1988 podepsat v Ženevě dohodu o ukončení války, což znamenalo definitivní vítězství americko-saúdské koalice nad největším sovětským vojenským podnikem na Středním východě.⁵²

Vzájemná spolupráce na vedení vojenských operací v Afghánistánu však nebyla jediným příkladem úzkého vztahu obou zemí. Mezi další zahraniční oblasti, kde se víceméně stýkaly jejich společné zájmy, patřila Angola, Súdán, Jemen a v neposlední řadě Nikaragua.⁵³

Saúdská Arábie nikdy formálně nesouhlasila s poskytnutím přístupu USA ke svým vojenským zařízením, což bylo způsobeno zvláště obavou nebyt obviňována z neokolonialismu, podpory nejbližšího amerického spojence Izraele a rozpoutání vojenské konfrontace supervelmocí v Zálivu. Její vláda přesto vždy konzultovala s americkými specialisty použití svých zařízení v případě konfliktu a součinnost saúdské výzbroje a vojenské infrastruktury s americkými jednotkami byla vždy součástí saúdského obranného plánování. Nejvíce se tato připravenost osvědčila v průběhu irácko-iránské války, kdy byla v oblasti nasazena americká letadla a minolovky, a mohly tak být prováděny společné operace. I přes formální nepřítomnost amerických vojsk na saúdské půdě však existovala malá americká jednotka ve společném velicím ústředí v Zahránu. Na mnoha saúdských základnách bylo dále přítomno velké množství amerického servisního personálu.⁵⁴

Pro zhodnocení významu vojenské spolupráce obou států po téměř celou dobu studené války nám dobře poslouží následující tabulka.

Tabulka 1: Americká vojenská pomoc a vývoz do Saúdské Arábie (v tisících USD)

Rok	Vojenský vývoz		Vojenská výstavba	
	<i>Uzavřené smlouvy</i>	<i>Dodávky</i>	<i>Uzavřené smlouvy</i>	<i>Dodávky</i>
1950–1975	3 683 100	705 700	6 901 600	663 800
1976	1 826 600	461 400	5 451 500	465 500
1977	1 122 800	1 066 100	589 900	483 900
1978	1 312 200	1 129 200	647 000	1 193 300
1979	5 449 600	940 500	1 021 000	1 193 300
1980	2 954 200	1 124 200	1 590 800	1 457 900
1981	1 042 600	1 435 800	877 400	1 491 600
1982	5 347 300	2 072 800	1 888 200	1 775 600
1983	891 400	3 860 900	716 500	2 153 200
1984	2 840 300	1 950 000	263 000	1 470 800
1985	2 791 400	1 904 200	743 000	901 000
Celkem	29 261 400	16 650 800	20 698 800	13 556 800

Zdroj: Cordesman, Anthony, *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, str. 130.

K výše uvedeným údajům je třeba dodat, že Saúdská Arábie zaplatila za téměř všechny dodávky z USA a v letech 1976–1985 neobdržela žádné prostředky z amerického Programu vojenské pomoci (MAP). Celková pomoc v rámci MAP v letech 1950–1975 činila pouze 239 mil. USD. Dále Rijád mimo obranná ustanovení obdržel 1,8 mil. USD v období 1950–1975 a ve stejném období 12,5 mil. USD v rámci mezinárodního vojenského vzdělávání a výcviku (IMET).⁵⁵

Význam amerických dodávek Saúdské Arábii se ještě zvýší, srovnáme-li ho s ostatními blízkovýchodními státy. Vezmeme-li v úvahu skutečnost, že Írán nedostal svému závazku zaplatit 2 mld. USD za dodané zbrojní dodávky a Izrael s Egyptem usiloval o odpuštění platby za dodané zbraně, stala se Saúdská Arábie větším dodavatelem finanční hotovosti než všechny blízkovýchodní státy dohromady. Úloha Rijádu v přímých zahraničních prodejkách je naprosto nesrovnatelná s jakýmkoliv jiným státem, a dokonce i regionem. Přímé americké vojenské prodeje Saúdské Arábii v období 1950–1983 představovaly zhruba 1/3 z 64 mld. USD všech amerických prodejů státům Blízkého východu, Afriky a kolem Indického oceánu. Rijád rovněž během zmiňovaného období souhlasil se stavebními projekty ve výši 19,873 mil. USD, což tvořilo téměř polovinu stavebních smluv, jež měly USA se všemi ostatními státy dohromady ve výši 22 mil. USD.⁵⁶

NOVÝ ŘÁD SVĚTA A JEHO DŮSLEDKY PRO BLÍZKOVÝCHODNÍ USPOŘÁDÁNÍ

Představitelé nové americké vlády v čele s prezidentem Bushem nastupovali v období, v němž se měly udát jedny z nejrevolučnějších změn 20. století ovlivňující globální mocenské uspořádání na dlouhá desetiletí, což před ně stavělo množství obtížných výzev, které museli bezodkladně řešit.

Většina energie nové administrativy v zahraničněpolitické oblasti byla absorbována dramatickými událostmi v Evropě na přelomu let 1989 a 1990, jako byl pád komunismu ve střední a východní Evropě a rozpuštění Varšavské smlouvy. Oblast Blízkého východu byla proto zpočátku mimo zorný úhel všech významných postav Bílého domu, což se ovšem mělo brzy změnit.

Jednou z mála prezidentských politicko-vojenských direktiv byla National Security Directive z 26. října 1989 zabývající se americkou politikou vůči Perskému zálivu před iráckou invazí. Hlavní záměry se nijak zásadně nelišily od předchozích direktiv a odpovídaly tradiční optice vidění Blízkého východu během studené války. Zdůrazňoval se především přístup k ropě Perského zálivu a bezpečnost klíčových spřátelených států jako životně důležitých pro americkou národní bezpečnost stejně jako připravenost bránit své životní zájmy v regionu použitím vojenské síly. Dále byla vyjádřena podpora individuální a kolektivní sebeobraně spřátelených států a participaci západních spojenců na prosazování společných regionálních zájmů.

Další důležitá zmínka se týkala politiky Bílého domu ohledně prodeje amerických zbraní. USA se zde zavazovaly k pokračování své tradiční politiky prodeje zbraní sloužících k obraně svým regionálním spojencům, pokud nebudou představovat bezpečnostní ohrožení Izraele. V dokumentu se rovněž navrhuje vyvinutí dlouhodobé strategie pro prodej těch druhů zbraní do Saúdské Arábie a ostatních států GCC, jež by mohly být vnímány jako kontroverzní, a vypracování příslušných kroků vedoucích k získání podpory Kongresu a americké veřejnosti.⁵⁷

Zásadní zlom měnící dosavadní systém mocensko-vojenského uspořádání Blízkého východu nastal 2. srpna 1990, kdy irácká vojska překročila kuvajtskou hranici a během několika dnů obsadila celou zemi. Jedním z hlavních důvodů byla zvláště nadprodukce ropy ze strany Kuvajtu porušujícího tím dohodnuté kvóty OPECu a tlačící ceny ropy dolů, což bylo přímo v rozporu se zájmy Iráku, který byl téměř na pokraji ekonomického kolapsu kvůli předešlé osmileté válce s Íránem. Tento nenadálý útok vyvolal šok ve všech hlavních městech světa včetně Washingtonu, který byl konfrontován s prvním vážným konfliktem v postbipolárním světě. Saddám Husajn se stal tímto tahem pánem 19 % všech světových zásob ropy a rozmístění jeho armády ohrožovalo vnitřní stabilitu Saúdské Arábie a celého regionu kolem Perského zálivu.⁵⁸

Bushova administrativa reagovala promptně, když tři dny po invazi vyslala do Rijádu delegaci v čele s ministrem obrany D. Cheneyem, generálem N. Schwarzkopffem a náměstkem ministra obrany pro politické záležitosti P. Wolfowitzem, aby nenadálou situaci konzultovali se svými saúdskými partnery. Následovala několikahodinová diskuze s králem Fahdem, korunním princem Abdulláhem, ministrem zahraničí Saúdem a dalšími vlivnými saúdskými princy, na jejímž konci

bylo královo rozhodnutí povolit poprvé ve své historii v masovém měřítku rozmístění amerických vojsk na saúdské půdě.⁵⁹

Na iráckou agresi reagoval Bílý dům schválením National Security Directive 45 vydanou 20. srpna, kde nastínil hlavní kroky jak postupovat vůči iráckému vedení. Jednotlivé americké nástroje se zaměřovaly na oblast diplomatickou, ekonomickou, energetickou a vojenskou. Na vojenské úrovni šlo primárně o vyslání amerických sil z důvodu obrany Saúdské Arábie a ostatních států Zálivu a vynucení sankcí a rezolucí RB OSN. Součástí bylo i ustanovení o případné spolupráci se silami Sovětského svazu.⁶⁰

Ten samý měsíc taktéž schválil G. Bush okamžitou vojenskou pomoc Rijádu v podobě prodeje vojenského materiálu v celkové hodnotě 6 mld. USD. Jednalo se o prodej 24 bitevních F-15 s opcí na dalších 24 letadel, dále 150 tanků M-60 a protiletectvých raketometů Stinger. Realizace tohoto prodeje tak navýšila počet F-15 držených Saúdskou Arábií na 120 kusů. V tomto případě však šlo o prodej bojových verzí C a D vzduch–vzduch, nikoliv pokročilejších útočných typů E vzduch–země. Začátkem měsíce vláda rovněž oznámila svůj úmysl prodat 1 117 kusů obrněných vozidel a 2 000 kusů protitankových střel TOW.⁶¹

Během intenzivní půlroční „kyvadlové diplomacie“ se ministři zahraničí J. Bakerovi podařilo stmelit koalici několika desítek států včetně SSSR, a to za vydatné pomoci saúdských peněžních fondů použitých na ekonomickou pomoc jednotlivým státům koalice. Díky této vzájemné součinnosti mohly USA provést operaci „Pouštní štít“ zaměřenou na zabránění Iráku v útoku na Saúdskou Arábii a „Pouštní bouře“ s cílem osvobodit Kuvajt od irácké okupace. Saúdstí Arabové rovněž financovali veškeré americké výdaje na vedení operací, jako byly palivo, voda, stavby, výplaty a přeprava všech amerických i ostatních zahraničních jednotek. Na konci války tak celkové výdaje Rijádu přesáhly 60 mld. USD. Saúdská Arábie však nebyla důležitá pouze z hlediska finančních zdrojů, ale poskytovala mezi arabskými a muslimskými státy stejně tak důležitou politickou a náboženskou legitimizaci války proti muslimskému Iráku.⁶²

Bezprostředně po vypuknutí válečného konfliktu usilovala saúdská armáda o získání leteckého vybavení, zvláště útočných helikoptér. Již v 80. letech nakoupila helikoptéry SA-365F Dauphin, dodané roku 1988 a použité proti iráckým plavidlům během války v Zálivu. Další nákup pak obsahoval 15 amerických helikoptér Bell 406C Combat Scouts následovaných transportními helikoptéry Desert Hawks. Na počátku války objednal Rijád 12 helikoptér AH-64A Apache s opcí na dalších 36 kusů.⁶³

Tyto nákupy však neměly nic na skutečnosti, že hlavní tíži přímých bojových operací v nadcházející válce měly nést Spojené státy. Nejdůležitější část vojenských manévřů začala 17. ledna 1991 spuštěním operace Pouštní bouře, která skončila o 6 týdnů později vypuzením iráckých vojsk z Kuvajtu a uzavřením příměří. Rozhodného a rychlého vítězství bylo dosaženo těsnou spoluprací vojenské koalice západních a muslimských států pod vedením USA a skvělým vojenským a logistickým zázemím poskytnutým Saúdskou Arábií, což dále utužilo vztahy obou zemí.⁶⁴

Strategie použitá USA během bojů s Irákem byla následně publikována náčelníkem společného štábu americké armády C. L. Powellem ve Foreign Affairs v podobě ucelené doktríny. Ústřední myšlenkou byla změna strategie z globální války na regionální konflikty. Co se týče určení jednotlivých kritérií pro vedení války, navazovala přímo na jednotlivá kritéria Weinbergerovy doktríny. Powellova doktrína stanovovala, že vojenská síla může být použita, je-li politický cíl důležitý a jasně definovaný, rizika jsou přijatelná a může-li být použitá síla kombinována s diplomatickými a ekonomickými prostředky. Jak Powell ale zdůrazňoval, neexistuje žádný pevný soubor pravidel na použití vojenské síly, neboť by to mohlo prozradit záměry vlády nepříteli.⁶⁵

Americká vláda obdržela od spojeneckých zemí na vedení válečných operací částku přesahující 50 mld. USD. Největším přispěvatelem mezi nimi byla Saúdská Arábie, která se zavázala vyčlenit 16,8 mld. USD, následovaná Kuvajtem s 16 mld. USD, Japonskem s 10,7 mld.USD a Německem s 6,6 mld. USD.⁶⁶

V době, kdy vedly USA válku proti Iráku, odložil v lednu 1991 Bush realizaci prodeje zbrojního balíku Phase II Rijádu v hodnotě 13 mld. USD, aby se tak vyhnul vzrůstající opozici Kongresu. Tento balík byl součástí zbrojního kontraktu v celkové hodnotě 21 mld. USD a skládal se z tanků M-1 Abrams, střel TOW, bojových vozidel Bradley, transportérů a nákladních aut.⁶⁷

Doba bezprostředně po skončení válečného konfliktu naopak nabídla saúdské vládě mimořádnou příležitost pro nákup vyspělých amerických zbraňových systémů, neboť Kongres nevystupoval tolik agresivně proti všem dodávkám zbraní směřujícím do Saúdské Arábie. Na podzim 1990 jí poskytl prezident Bush bitevníky F-15 původně zamítnuté Kongresem roku 1985, raketometry Stinger, bomby s ochuzeným uranem, tanky M-60A, střely Patriot a další vybavení. Mezi srpnem a prosincem 1991 předložili saúdští představitelé žádosti na nákup zbraní v hodnotě přesahující 10 mld. USD.⁶⁸

Šlo o nejvýznamnější prodej během Bushovy éry, jenž se skládal z obnovené žádosti o prodej 24 kusů F-15H určených pro letecký boj a 48 kusů F-15E, nejmodernější zbraně, kterou měly USA ve své době k dispozici. Zvláštností kampaně vedené ve prospěch tohoto prodeje bylo, že zde ústřední roli hrály hlavně domácí faktory – hospodářská recese a hrozba propouštění zaměstnanců obranného průmyslu včetně továrny McDonnell Douglas v St. Louis. Významným činitelem byly i nadcházející listopadové prezidentské volby.

Proti představitelům resortu obrany zdůvodňujícím prodej posílením obranyschopnosti Saúdské Arábie a v případě zamítnuté žádosti nákup letadel Tornado Rijádem od Británie stáli zástupci ministerstva zahraničí argumentující obavou z ohrožení probíhajících blízko východních mírových rozhovorů. Nakonec i díky velmi tvrdé kampani ze strany McDonnell Douglas prezident prodej F-15E v září 1992 schválil. Bylo to poprvé, kdy bylo letadlo s doletem 1000 mil a schopností shodit 12 tun bomb vyvezeno do zahraničí. Avšak prodané exempláře obsahovaly významná omezení v podobě účinnosti radarů, vybavenosti jednotlivými druhy střel apod. Tento prodej byl do roka a půl kompenzován vývozem 21 F-15E Izraeli s podstatně lepším vybavením.⁶⁹

Hlavní akvizicí pro saúdské pozemní síly se stala dlouho diskutovaná objednávkou těžkých bitevních tanků a s nimi spojených transportérů. Nakonec bylo objednáno 315 tanků M-1A1 Abrams dodaných roku 1993 a 200 bojových vozidel M-2 Bradley. Později ještě následovala žádost o nákup dalších 150 M-1A1.⁷⁰

Při hodnocení významu obrovského nárůstu zbrojních kontraktů koncem 70. a zvláště během 80. let si je třeba uvědomit úmysl dvojího použití nakupovaného vojenského zařízení. Saúdská vláda investovala obrovské množství finančních prostředků na výstavbu vojenské infrastruktury, nákup techniky, zásob munice a rozvoj podpůrných služeb, které měly v případě potřeby sloužit americké armádě.

To se osvědčilo zejména při společných vzdušných a námořních operacích proti Íránu roku 1983, společném řízení jednotek AWACSu a rovněž během tankerové války. Další zkoušku ohněm prodělaly společné jednotky během války v Zálivu v letech 1990–1991. Saúdská armáda hrála hlavní roli v leteckých a pozemních kampaních a velela oběma hlavním arabským vojenským silám. Pozemní síly Saúdské Arábie čítaly téměř 50 000 vojáků a zhruba 270 těžkých tanků, i když se nakonec neúčastnily ofenzivních operací. Saúdské letectvo provedlo během války celkem 6 852 náletů představujících 6 % z celkového počtu, čímž se umístilo na druhém místě hned za USA.⁷¹ Další podporu poskytla americkým silám později při prosazování bezletového pásma nad severním a jižním Irákem.

CLINTONOVA POLITIKA „LAISSEZ FAIRE“ A JEJÍ PLODY

Nová demokratická administrativa se primárně zaměřovala na globální otázky, a oblast Blízkého východu ztratila klíčovou důležitost. Hlavní strategií Clintonovy vlády vůči Blízkému východu, zveřejněnou poprvé v květnu 1992 vedoucím blízko východní sekce NSC Martinem Indykem, bylo tzv. „dvojí zadržování“ zaměřené na dvě klíčové regionální mocnosti Irák a Írán,

kteří představovaly ohrožení konzervativních režimů Perského zálivu.⁷² Hlavním nástrojem na realizaci této strategie bylo pasivní zadržování Íránu a Iráku prostřednictvím zbrojního a ekonomického embarga a zároveň vytvoření severní a jižní bezletové zóny nad Irákem na ochranu kurdského a šíitského obyvatelstva.

Nástrojem pro vynucení dodržování rezoluce RB OSN č. 688 o bezletových zónách se stalo Joint Task Force – Southwest Asia (JTF – SWA) vytvořené v srpnu 1992. Šlo o mnohonárodní jednotku složenou ze zástupců USA, Británie, Francie a Saúdské Arábie. Jejím úkolem byla realizace operace „Southern Watch“ zaměřené na monitorování a kontrolu iráckého vzdušného prostoru jižně od 33. rovnoběžky. JTF se skládala ze 185 vojáků pocházejících ze všech složek armády – pozemního vojska, námořnictva, námořní pěchoty a zvláště letectva.⁷³

Konflikt v Zálivu a následné zadržování Saddáma Husajna nekladl vysoké nároky pouze na západní státy, ale i na jednotlivé země Zálivu. V tomto důsledku se rovněž dramaticky zvýšily výdaje Rijádu na nákup zbrojního vybavení, když v roce 1989 činily 39 % z celkového rozpočtu, o rok později to již bylo téměř 60 % a kolem 70 % v letech 1991–1992 včetně zaplacení nákladů spojeneckým armádám během operace Pouštní bouře. Tyto enormní zbrojní výdaje přivedly Rijád na pokraj schopnosti splácet své závazky, což přimělo americké ministerstvo obrany, aby na přelomu roku 1993 a 1994 vážně uvažovalo o vydání zákazu americkým kontraktorům uzavírat nové zakázky. Zmrazení vojenskobezpečnostní spolupráce by mělo vážné následky pro rozsáhlé segmenty amerického zbrojního průmyslu, který byl v mnoha případech na saúdských zakázkách přímo existenčně závislý, jako tomu bylo v případě firmy McDonnell Douglas. Už během 80. a začátkem 90. let byl Rijád nucen u americké Federální rezervní banky držet rezervu 4 mld. USD, prostřednictvím které americká vláda kontrolovala saúdskou finanční likviditu a zaslala platby jednotlivým americkým firmám.

Tyto vážné problémy s insolventností byly způsobeny poklesem v cenách ropy, když se v roce 1991 barel ropy prodával za 25 USD a roku 1994 to již bylo něco málo přes 17 USD. O vážnosti situace svědčí fakt, že došlo k setkání představitelů saúdského ministerstva financí a amerického ministerstva obrany v Aspenu, kde vypracovali komplexní plán na prověření rozsahu všech vojenských kontraktů a vytvořili splátkový kalendář, což mělo pozitivní vliv na zachování plynulého chodu všech rozběhlých projektů.⁷⁴

Problémy se však nevyskytovaly pouze ve vzájemných vztazích, ale začala se opět zhoršovat bezpečnostní situace v prostoru Perského zálivu. Začátkem října 1994 ohrožovaly divize irácké Republikánské gardy znovu kuvajtské hranice. Jako reakci na tyto události vyslal okamžitě Pentagon v operaci „Bdělý válečník“ na ochranu Zálivu 6 500 vojáků a 170 letadel, což nakonec Husajna odradilo od dalších akcí.⁷⁵

Tak se začal postupně navyšovat počet amerických vojáků permanentně rozmístěných na saúdském území, kteří měli sloužit jako obrana proti možnému iráckému útoku. Situace se dále vyostřila o dva roky později, když irácký prezident porušil bezletové zóny a zaútočil na kurdské obyvatelstvo. Washington se rozhodl na tuto agresi reagovat leteckými útoky proti vybraným iráckým cílům, a proto vyslal ministra obrany W. Perryho, aby získal pro zamýšlenou misi podporu u svých spojenců. Bylo to poprvé, kdy se Američané setkali se záporným stanoviskem použít saúdské základny pro útoky proti společnému vnějšímu nepříteli, a tak nakonec zaútočily bez souhlasu Rijádu. V roce 1998 se situace opakovala, ale tentokrát již nový americký ministr obrany W. Cohen o saúdskou podporu nežádal, aby se tak vyhnul politicky nepřijemnému odmítnutí, a dal k útoku rozkaz přímo. Mezi oběma partnery panoval zásadní rozpor ohledně strategie vůči Iráku. Americká administrativa preferovala letecké útoky na vybrané irácké cíle bez nasazení pozemních sil, aby se tak vyhnula vlastním obětem na životech, zatímco saúdští představitelé podporovali plán na státní převrat vedený iráckými sunnity.⁷⁶

Na základě zkušeností, které získalo americké vojsko během předchozích konfliktů, zvláště tankerové války a války v Zálivu, přistoupila Clintonova vláda k vypracování nového strategického plánu pro americké síly „Bottom Up Review“ zveřejněného ministrem obrany Lesem Aspinem v březnu 1994. Americká vojenská doktrína v něm byla podřízena několika základním cílům, a to

udržování americké vojenské přítomnosti v Zálivu – rozvíjení schopností rychlého nasazení masivního množství letecké a pozemní síly – a co možná největšímu posilování států Zálivu. To bylo způsobeno skutečností, že američtí plánovači nevěřili v přílišné schopnosti jednotlivých států Zálivu či kombinaci jejich sil v rámci GCC se společně ubránit případnému útoku Iráku či Íránu. Vzhledem k přetrvávajícímu odporu Rijádu držet na svém území větší počet amerických jednotek, než bylo nezbytně nutné, muselo se proto americké velení více spoléhat na pomoc ostatních členů GCC, na vysílání svých jednotek na pravidelná cvičení a na rozvíjení schopností nasazení potřebného technického vybavení.⁷⁷

V souvislosti s nadměrným zatížením saúdského státního rozpočtu po válce v Zálivu a přetrvávající iráckou hrozbou došlo rovněž k zásadní transformaci aktivit Americké vojenské výcvikové mise. Bezprostředně po válce byli členové mise zodpovědní primárně za nákup amerického zbrojního materiálu v podobě 375 vojenských zakázek za zhruba 60 mld. USD. V roce 1997 byl schválen strategický akční plán, který se transformoval z důrazu na získávání vyspělého vybavení na schopnosti a udržitelnost ozbrojených sil. Celý plán se skládal z šesti základních modernizačních cílů: doktríny, obsluhy, struktury, výcviku, rozvoje vedoucích schopností a logistických systémů zaměřených primárně na rozvoj lidských kapacit.⁷⁸

Dalším palčivým problémem, který se rozvinul během Clintonovy éry, byla situace v Afghánistánu, jenž se stal po skončení studené války dějištěm občanské války mezi jednotlivými afghánskými frakcemi, kde během 90. let získalo navrch islámské fundamentalistické hnutí Tálibán. To se rekrutovalo hlavně z bojovníků financovaných Saúdskou Arábií a vyzbrojených americkými zbraněmi, kteří během 80. let válčili proti sovětským okupačním vojskům. S příjezdem Usámy bin Ládina roku 1996 se stal Afghánistán hlavní výcvikovou základnou islámských teroristů.

Osoba Usámy bin Ládina se stala svými protiamerickými a protisaúdskými výpady známou saúdským a americkým úřadům již počátkem 90. let, což v roce 1994 nakonec vedlo k rozhodnutí Rijádu zbavit ho jeho saúdského občanství. Vztah obou zemí se začal postupně kalit nejen díky osobě bin Ládina, ale i kvůli množícím se teroristickým útokům proti americkým občanům a cílům provedeným povětšinou saúdskými občany. V listopadu 1995 byl spáchán bombový útok na ústředí Americké výcvikové mise saúdské Národní gardy v Rijádu, který za sebou zanechal 5 mrtvých Američanů a dalších 60 zraněných. V červnu 1996 byl spáchán teroristický útok na americkou vojenskou základnu Khobar Towers poblíž letecké základny Zahrán, jenž měl na svědomí 19 mrtvých a zhruba 500 zraněných.⁷⁹

Cílem cesty ministra obrany W. Perryho 8. ledna 1996 do Rijádu bylo právě rozptýlit obavy ohledně rozvolnění vztahů mezi oběma zeměmi a setkat se s korunním princem Abdulláhem, který se stal před týdnem po srdečním infarktu krále Fahda de facto hlavou státu. Návštěva se konala v době, kdy bylo na Arabském poloostrově rozmístěno na 13 000 amerických vojáků a 200 amerických, britských a francouzských letadel, proto bylo třeba zjistit postoj nového vládcе vůči západní vojenské přítomnosti.⁸⁰

Útoky na americké cíle se však neměly omezit pouze na Arabský poloostrov, ale svým rozsahem dosáhly až na africký kontinent. V den 8. výročí vstupu amerických vojsk do Saúdské Arábie 7. srpna 1998 provedla islamistická organizace al-Káida vedená Usámou bin Láidinem teroristické útoky na americké ambasády v Nairobi a Dár-as-Salámu s několika desítkami mrtvých a zraněných. Bezprostředně po atentátech deklaroval prezident Clinton ve veřejném vystoupení závazek pohnat všechny zodpovědné osoby před spravedlnost. Vojenskou reakcí pak byly raketové útoky na domnělé výcvikové tábory al-Káidy v Afghánistánu a chemickou továrnu v Súdánu s mizivým úspěchem a bez předchozí konzultace se saúdskými představiteli.⁸¹

Otázka bin Láidinovy osoby a jeho saúdské finanční podpory však byla vznesena na nejvyšší politické úrovni až roku 1999 při setkání viceprezidenta Al Gora a korunního prince Abdulláha v Bílém domě. Oba se dohodli na setkání specialistů z Úřadu pro národní bezpečnost, ministerstva financí a tajných služeb, kteří roku 1999 a 2000 podnikli dvě cesty do Rijádu, aby diskutovali o aktuálních problémech, avšak s minimálním zájmem saúdské strany na sdílení informací.⁸²

Saúdský ministr obrany princ Sultán řekl při své návštěvě Washingtonu v listopadu 1999, že nebude debatovat o otázce Usámy bin Ládina, která byla dle jeho mínění vyřešena tím, že byl zbaven saúdského občanství. Cílem byla primárně výměna informací ohledně rozvoje ozbrojených sil a potvrzení dobrých vztahů mezi oběma zeměmi.

V dubnu 2000 byla zveřejněna nabídka USA státům Perského zálivu sdruženým v organizaci GCC na instalaci regionálního protiletického varovného systému, jímž se měla zvýšit bezpečnost prozápadních zálivových států před potencionálními nepřáteli, zvláště Irákem a Íránem.⁸³

Podcenění doutnajícího nebezpečí islámského terorismu mělo s příchodem nového tisíciletí přinést své hořké plody, a postavit tak Spojené státy před největší bezpečnostní výzvu současnosti. Teroristické útoky z 11. září 2001, srovnatelné svým dosahem pouze s vypuknutím studené války, se měly stát zásadním impulzem pro formulaci zcela nových fundamentů americké zahraniční a bezpečnostní politiky. To již však byl úkol pro novou administrativu prezidenta George W. Bushe.

ANALÝZA VÝVOJE AMERICKÝCH ZBROJNÍCH DODÁVEK A VOJENSKÉ POMOCI SAÚDSKÉ ARÁBII

Po nastínění hlavních domácích a mezinárodněpolitických faktorů ovlivňujících dynamiku vojenskobezpečnostní spolupráce mezi oběma zeměmi se nyní pokusím podrobněji analyzovat a porovnat trendy v jednotlivých amerických vojenských programech.

Pro pochopení významu a funkce těchto programů je třeba si je nejdříve stručně charakterizovat. Z celkem 12 programů jsem se zaměřil na 9 klíčových programů.

- a) *Dohody o zahraničních vojenských prodeích (Foreign Military Sales Agreements – FMS)* zahrnují celkovou hodnotu obranného materiálu a služeb nakoupených hotově, na úvěr nebo prostřednictvím MAP fondů zahraniční vládou nebo mezinárodní organizací na úrovni vláda–vláda za daný fiskální rok.
- b) *Realizované zahraniční vojenské prodeje (Foreign Military Sales Deliveries – FMS)* zahrnují celkovou hodnotu obranného materiálu a služeb, kterou příslušné oddělení ministerstva obrany uvolní na základě uzavřené smlouvy ze skladu pro dodání zahraniční vládě nebo mezinárodní organizaci na úrovni vláda–vláda. Zodpovědné oddělení musí informovat o vzniklých nákladech a fyzickém dodání do 30 dnů od data poslání či vykonání.
- c) *Dohody o zahraniční vojenské výstavbě (Foreign Military Construction Sales Agreements – FMCS)* zahrnují celkovou hodnotu naplánování a výstavby nakoupené zahraniční vládou v daném fiskálním roce.
- d) *Realizované zahraniční vojenské výstavby (Foreign Military Construction Sales Deliveries – FMCS)* zahrnují celkovou hodnotu splátek poskytnutých zahraniční vládou po naplánování a realizaci výstavby.
- e) *Program pro zahraniční vojenské financování (Foreign Military Financing Program – FMF)* zahrnuje celkovou částku úvěru poskytnutou zahraniční vládě nebo mezinárodní organizaci na nákup vojenského materiálu, služeb či výstavby. Tyto kontrakty mohou být realizovány prostřednictvím jednotlivých armádních oddělení dle FMS/FMCS nebo může být jednáno přímo s americkými obchodními dodavateli na základě souhlasu ministerstva obrany. Tyto úvěry jsou vydávány buď ve formě přímých půjček ministerstva vyžadujících proplacení, nebo přímých půjček, jejichž zaplacení je zvažováno Kongresem.
- f) *Obchodní vývozy nebo přímé obchodní prodeje (Commercial Exports nebo Direct Commercial Sales - DCS)* zahrnují celkovou hodnotu dodávek schváleného vojenského materiálu zahraničním vládám přímo od amerických výrobců. Jde o licencované zbrojní

firmy, které získávají příslušnou licenci pro obchodování s vojenským materiálem od amerického ministerstva zahraničí.

Nevýhodou těchto exportů vzhledem k vedení jejich statistického přehledu je, že firmy nejsou povinny hlásit, kolik kontraktů, resp. vojenského materiálu na základě dané licence prodaly do zahraničí. Tato data jsou získávána z exportních dokumentů a vyplněných licencí zasílaných z přístavů vývozu americkou celní správou ministerstvu zahraničí, které provádí konečný sběr těchto dat. Tento proces získávání dat o komerčních dodávkách je daleko méně systematický a časově přesný než data shromažďovaná ministerstvem obrany pro zahraniční vojenské prodeje na úrovni vláda–vláda, proto jsou tyto údaje daleko méně spolehlivé.⁸⁴

- g) *Program vojenské pomoci (Military Assistance Program – MAP)* Celková částka za materiál a služby s výjimkou výcviku, naplánované pro daný stát, za něž americká vláda neobdrží žádné proplacení.
- h) *Realizované programy vojenské pomoci (Military Assistance Program Deliveries/Expenditures – MAP)* Celková částka za materiál a služby s výjimkou výcviku dodané na základě finančního plánu v daném fiskálním roce.
- i) *Program mezinárodního vojenského vzdělávání a výcviku (International Military Education and Training Program/Deliveries – IMET)* zahrnuje finanční prostředky vyhrazené pro výcvik zahraničních studentů doma či v zahraničí a náklady za služby a materiály spojené s tímto výcvikem, za něž neobdrží americká vláda žádné proplacení.⁸⁵

Co se týče dvou nejdůležitějších programů zaměřených na nákup zbraní, totiž FMS a DCS, neexistují žádná jasně daná pravidla, podle nichž se lze řídit, záleží spíše na preferencích prodávajícího a kupujícího. Existují ale některé výjimečné případy vymezené Manuálem pro vedení bezpečnostní pomoci (Security Assistance Management Manual – SAMM) vztahující se na legislativu, politiku prezidenta, vyjádření tajemství, problémy se vzájemnou součinností systémů nebo bezpečnostní obavy. Historicky sem patřily prodeje např. ručních protiletěckých raketometů Stinger či AWACS.

DCS naopak mohou preferovat státy, které kvůli veřejnému mínění nechtějí vstoupit do přímého kontaktu s americkou vládou, a dohoda s americkým kontraktorem je proto pro ně přijatelnější. Při DCS jsou také často podstatně kratší doby dodání objednaného materiálu a zápas o zákazníka mezi několika producenty může nakonec cenu nákupu ještě snížit v porovnání s FMS, kde si vláda účtuje fixní sazby včetně zvláštních poplatků za administrativu apod. Nevýhodou je naopak zapojení řetězce dalších subdodavatelů účtujících si svůj zisk, což v konečném důsledku může prodej prodražit oproti FMS. Stejně jako je v případě DCS na daném státu, aby si sám vyjednal cenu, dodací podmínky, způsob platby a hlídal kvalitu zboží, což vyžaduje množství vysoce kvalifikovaných odborníků vyžadující další náklady. Při FMS na sebe veškerou zodpovědnost za vyjednávání s producentem bere vláda jménem zahraničního zákazníka. Je třeba zdůraznit, že neexistuje striktní oddělení mezi FMS a DCS a v určitých případech lze oba programy kombinovat dle potřeb zákazníka.

Americká vláda má právo ukončit platnost vývozní licence pro DCS a smlouvu o nabídce a přijetí pro FMS a zastavit již probíhající dodávky, jestliže je přesvědčena, že je to v národním zájmu USA.⁸⁶

Tabulka 2: Americké vojenské prodeje, výstavba a pomoc Saúdské Arábii (v tisících USD)

Rok	Dohody o vojenských prodeích	Realizované vojen. dodávky	Dohody o vojenské výstavbě	Realizovaná vojenská výstavba	Vojenský progr. financování	Komerční vývoz dle Arms Export Control Act ⁸⁷	Program vojenské pomoci	Realizované programy vojenské pomoci	Vojen. vzdělávací a výcvikové programy	Počet studentů vzdělávacích a výcvikových prog.
1980	2 737 971	1 119 522	1 596 043	1 457 916	0	28 985	0	0	0	0
1981	988 778	1 429 751	877 400	1 491 597	0	71 540	0	0	0	0
1982	5 205 082	2 156 276	60 993	1 775 596	0	50 000	0	0	0	0
1983	845 258	3 879 160	16 404	2 153 170	0	126 529	0	0	0	0
1984	2 733 297	2 104 239	300 658	1 470 812	0	149 624	0	0	0	0
1985	2 496 224	1 369 077	916 660	901 117	0	308 186	0	0	0	0
1986	726 168	2 240 626	6 000	547 027	0	95 545	0	0	0	0
1987	634 948	3 232 775	0	242 546	0	138 589	0	0	0	0
1988	1 753 768	1 004 427	8 500	359 646	0	395 726	0	0	0	0
1989	1 191 450	760 568	0	350 552	0	161 857	0	0	0	0
1990	5 655 768	890 516	480 754	263 093	0	69 063	0	0	0	0
1991	8 942 490	2 741 842	393 581	273 388	0	66 688	0	0	0	0
1992	883 859	2 385 689	4 000	216 326	0	88 853	0	0	0	0
1993	10 488 22	3 440 925	597 314	121 134	0	53 185	0	0	0	0
1994	1 618 982	1 913 514	6 130	91 291	0	7 746	0	0	0	0
1995	441 924	3 568 019	0	107 961	0	27 110	0	0	0	0
1996	1 253 886	2 837 713	14 000	49 051	0	48 367	0	0	0	0
1997	584 539	4 640 541	0	36 754	0	12 121	0	0	0	0
1998	2 291 672	3 801 828	223 002	348 499	0	11 714	0	0	0	0
1999	807 316	4 719 887	46 999	88 549	0	7 581	0	0	0	0
2000	705 142	2 066 099	49 367	77 825	0	1 909	0	0	0	0

Zdroj: Cordesman, Anthony, Western Strategic Interests in Saudi Arabia, str. 130.

U.S. Department of Defense, Foreign Military Sales, Foreign Military Construction Sales and Military Assistance Facts, September 1989, 1991 a 2000.

Výše uvedená tabulka zachycuje statistická data Ministerstva obrany USA v období 1980 až 2000 ve všech klíčových vojenských programech. Význam jednotlivých údajů lze pochopit při jejich srovnání s dalšími statistickými informacemi. Důležitost amerického vojenského exportu do SA nejlépe pochopíme v porovnání s ostatními zeměmi regionu Blízkého východu a jižní Asie zahrnujícími rozsáhlou oblast od Maroka až po Indii včetně Pákistánu a Bangladéše.

V roce 1980 uzavřely USA se SA dohody o prodeji zbraní v hodnotě 2 737 971 000 USD, což představovalo 46,54 % všech dojednaných prodejů v rámci regionu Blízkého východu a jižní Asie. Na druhém místě za SA se umístil Egypt s hodnotou zbraní 1 868 832 000 USD (31,77 % ze všech zemí regionu). O pět let později, v roce 1985, byla celková hodnota kontraktu o prodeji amerických zbraní ve výši 2 496 224 000 USD, což činilo již plných 66,47 % všech prodejů zemím daného regionu celkem. Ve sledovaném období byl zemí s druhým největším importem amerických zbraní opět Egypt s podstatně menším objemem dohodnutých zbrojních dodávek ve výši 371 092 000 USD (jen 9,88 % z celého regionu). V roce 1990 SA podepsala dohodu o nákupu zbraní ve výši 5 655 768 000 USD, což znamenalo další významné zvýšení nákupů na celkem těsně přes 73 % ze všech proponovaných nákupů regionu. V daném období byla SA následována znovu Egyptem s jeho celkovými nákupy za 1 068 911 000 USD (jen 13,8 % z regionu). O dalších pět let později, roku 1995, dojednala SA nákup zbraní v celkové výši 441 924 000 USD, což tentokrát představovalo pouhých 18,81 % všech dojednaných prodejů v regionu. Bylo to poprvé, kdy SA nefigurovala na prvním místě v objemu kontraktů a byla předstižena hned dvěma zeměmi – Egyptem s objemem 1 023 565 000 USD (43,56 % z regionu) a Izraelem s 633 966 000 USD (26,98 % z regionu). V posledním sledovaném roce 2000 podepsala SA dohodu o nákupu v hodnotě 705 142 000 USD, což bylo ještě další snížení objemu na 17,54 %. V tomto období SA rovněž předčily v objemech nákupů obě zmiňované země poté, co Egypt dojednal nákupy za celkem 1 594 128 000 USD (39,65 % z regionu) a Izrael za 907 444 000 USD (22,57 % z regionu).⁸⁸

Podíváme-li se na další klíčový program týkající se dohod o výstavbě vojenské infrastruktury, dospějeme k podobným závěrům s ještě větším podílem SA na celkových projektech realizovaných USA v regionu Blízkého východu a jižní Asie. Tak byla roku 1980 uzavřena smlouva mezi USA a SA o vojenské výstavbě ve výši 1 596 044 000 USD a SA představovala jedinou zemi regionu, která v daném období smlouvu tohoto charakteru podepsala. Zároveň hodnota smlouvy činila neuvěřitelných 99,99 % ze všech smluv, které USA uzavřely s ostatními státy světa. V roce 1985 se podíl SA v porovnání s celkovou hodnotou smluv regionu a světa poněkud snížil, nicméně stále si podržela bezkonkurenční postavení. Cena kontraktované infrastruktury, kterou si SA od USA objednala, činila 916 660 000 USD, což bylo 98,1 % z daného regionu a 96,71 % zakázek ze všech zemí světa. Tento trend měl pokračovat i v dalších letech, když roku 1990 uzavřela smlouvu o výstavbě v hodnotě 480 754 000 USD, což bylo celkem 89,19 % ze sledovaného regionu a 85,14 % ze všech zemí světa. O pět let později, roku 1995, neuzavřela SA s USA žádnou smlouvu o výstavbě další nové infrastruktury. Byl to jeden z mála roků, spolu s roky 1987, 1989 a 1997, kdy Rijád neobjednal nic nového. V posledním sledovaném roce 2000 uzavřely obě země dohodu o výstavbě ve výši 49 367 000 USD, což znamenalo 17,47 % ze zemí regionu. Bylo to poprvé, kdy byla SA ve sledovaném období předstižena jinou zemí, jíž byl Izrael s 205 030 000 USD (72,57 % ze zemí regionu).⁸⁹

S obrovskými výdaji na nákup zbraní a výstavbu infrastruktury zásadně kontrastuje třetí nejvýznamnější program zaměřený na vzdělání a výcvik vojenského personálu, na nějž nešly ve sledovaném období ze SA žádné prostředky. Jak se postupně zvyšovaly saúdské příjmy z ropy, začala se snižovat výše americké pomoci. Malé množství americké pomoci pokračovalo právě prostřednictvím programu vojenského vzdělání a výcviku (IMET) až do roku 1975. Celková pomoc SA v podobě IMETu v letech 1946–1975 dosáhla částky 328,4 mil. USD, z níž 295,8 mil. USD připadalo na vojenskou a 32,6 mil. USD na ekonomickou pomoc. Přibližně 20 % celkové pomoci bylo poskytnuto ve formě darů a 80 % ve formě půjček, z nichž všechny byly zaplacený.⁹⁰

Klíčovým indikátorem vzájemných vztahů je rovněž hloubka americké vojenské pomoci. Z výše uvedených informací vyplývá, že USA neposkytly ve sledovaném období SA žádnou pomoc ve formě půjček a darů, což je ovšem v rozporu s údaji poskytnutými United States Agency for International Development (USAID) ve své „Zelené knize“. Podle tohoto zdroje měly USA v letech 1962–2002 poskytnout vojenskou pomoc ve formě půjček a darů v celkové výši 222,7 mil. USD, v celém poválečném období 1946–2006 pak celkem 294,8 mil. USD, z nichž 256,7 mil. USD

činily půjčky, tedy 87,1 %. V období 1962–2002 poskytly USA zemím Blízkého východu a severní Afriky vojenskou pomoc v celkové výši 89 215,1 mil. USD. Americká vojenská pomoc SA v letech 1962–2002 tak představovala pouze 0,25 % ze všech zemí regionu, což bylo zapříčiněno zvláště velkými příjmy z ropy na straně SA v porovnání s ostatními rozvojovými státy.⁹¹

Pro pochopení kvality a hloubky vzájemných vojenských vztahů je rovněž třeba znát složení amerického vývozu dle základních kategorií (zbraně a munice, výcvik, výstavba), jak nám je předkládá následující tabulka.

Tabulka 3: Americké vojenské dodávky do SA v letech 1950–1997 dle kategorií

Kategorie	Objednávky		Dodávky	
	<i>v mld. USD</i>	<i>% z celkových obj.</i>	<i>v mld. USD</i>	<i>% z celkových obj.</i>
Zbraně a munice	19,893	21,2	9,092	15,6
Podpůrné vybavení	16,614	17,7	9,815	16,8
Náhradní díly	9,778	10,4	5,259	9
Opravy a výcvik	29,615	31,6	17,804	30,6
Výstavba	17,924	19,1	16,197	27,8
Celkem	93,824	100	58,167	100

Zdroj: Prados, Alfred B., Saudi Arabia: Post-War Issues and U.S. Relations, str. 7.

Další důležité informace o kvalitativním a kvantitativním charakteru vzájemných vojenských vztahů se dozvíme z údajů amerického ministerstva zahraničí. Z výše uvedených informací nás nejvíce zajímá kategorie výcvik a vzdělání. Bohužel, vzhledem k tomu, že jsou zde uvedena data spojená i s náklady na opravy výzbroje, jsou dost zavádějící. Ze zdrojů amerického ministerstva obrany však víme, že v letech 1980–2000 v rámci amerického programu vojenského vzdělávání a výcviku nevynaložila SA žádné finanční prostředky, z čehož jednoznačně vyplývá, že rozvoj lidských zdrojů patřil k nejslabším mezi všemi sledovanými parametry. V předchozím období 1950–1979 vynaložila SA na program vojenského vzdělávání 12 456 000 USD, což představovalo jen 8 % ze všech zemí Blízkého východu a jižní Asie. To byl pouhý zlomek v porovnání s Íránem, který se umístil ve sledovaném období na prvním místě a jenž zaplatil 67 442 000 USD, což bylo plných 43,22 % ze všech zemí regionu.⁹² Při komparaci těchto údajů však musíme vzít v úvahu, že existovaly ještě další nástroje pro zvyšování kvalifikace saúdského personálu pro obsluhování amerických zbraní, jako byla např. U.S. Military Training Mission atd.

Tabulka 4: Vývoz zbraní do SA dle dodavatele v letech 1993–1999 (v mil. USD)

Období	USA	Velká Británie	Francie	Německo	Čína	Dodavatelé ze všech zemí celkem
1993–1995	10 100	10 300	1 400	60	90	22 555
1995–1997	13 700	11 900	2 300	0	0	31 320
1997–1999	14 100	9 700	1 600	0	0	27 460

Zdroj: State Department. Value of Arms Transfer Deliveries By Major Supplier and Recipient Country, 1993–1995, 1995–1997, 1997–1999.

Na základě výše uvedených údajů vyplývá, že ve sledovaném období 1993–1995 se USA umístily s 10,1 mld. USD na druhém místě dle výše objemu vývozu zbraní do SA, zatímco na prvním místě skončila s vývozem o 200 mil. USD větším Velká Británie. USA tak pro SA zajišťovaly 44,78 % zbrojních dovozů z celého světa. Nejdůležitějším dovozcem zbraní se USA pro SA staly v následujícím období 1995–1997. Tehdy USA vyvezly zbraně za 13,7 mld. USA a předčily všechny ostatní významné producenty. Tato částka představovala 43,74 % z celkového objemu všech dovezených zbraní. Celkový americký náskok před ostatními zeměmi se ještě zvýšil v posledním sledovaném období let 1997–1999, kdy USA vyvezly zbraně za 14,1 mld. USD, čímž získaly podíl 51,35 % mezi všemi zahraničními producenty.⁹³

Údaje o vývoji prodeje amerických zbraní a služeb do SA v nejnovějším období můžeme čerpat z jiného zdroje, který zachycuje hodnotu uzavřených smluv o dodávkách vojenského materiálu a služeb, kam spadají zbraně, munice, náhradní díly, výstavba, pomoc a výcvik a další s tím spojené služby. Na základě těchto údajů měla SA v letech 1998–2001 uzavřít s USA smlouvy o dodávkách v hodnotě 600 mil. USD a umístila se až na čtvrtém místě v regionu Blízkého východu. Před ní byly na prvním místě Spojené arabské emiráty s 6,6 mld. USD, na druhém místě Izrael s 2,5 mld. USD a na třetím místě Egypt s 1,7 mld. USD. Za celé toto období uzavřela SA smlouvy v hodnotě 1,7 mld. USD, z nichž USA se umístily na druhém místě s 600 mil. USD, tj. 35,3 % ze všech nákupů. Před USA byla skupina evropských států mimo čtyři hlavní evropské producenty s celkovou výší 800 mil. USD a za nimi skončila skupina čtyř hlavních evropských výrobců (Francie, Británie, Německo a Itálie) s 300 mil. USD.⁹⁴

Co se týče realizovaných prodejů amerického vojenského materiálu ve sledovaném období 1998–2001, skončila SA v porovnání s ostatními blízkovýchodními státy s velkým přehledem na prvním místě s hodnotou dodaného materiálu 12,8 mld. USD. Za ní se pak umístil Izrael s celkovou hodnotou amerických zbraní 3,8 mld. USD a Egypt s hodnotou 3,1 mld. USD. Celkem obdržela v daném období SA zbraně a s nimi spojené služby za 29,3 mld. USD, z nichž na 12,8 mld. USD se podílely USA, což představovalo 43,7 % ze všech nakoupených zbraní. Čtyři hlavní evropské země (Francie, Británie, Německo a Itálie) dohromady dodaly zbraně za 14,6 mld. USD, za nimi se umístily ostatní evropské země s podílem 1,8 mld. USD.⁹⁵

Tato data jsou nicméně v rozporu s údaji zveřejněnými americkým ministerstvem obrany, jež za dané období uvádí daleko větší hodnotu v USD. Tento nesoulad lze přičíst odlišným způsobům výpočtů, jiným zdrojům či druhům programů zahrnutých do celkového výpočtu.

Nezávislé srovnání nejnovějších trendů v dodávkách hlavních konvenčních zbraní do vybraných zemí Blízkého východu rovněž poskytuje Stockholmský institut pro výzkum mezinárodního míru. Ten pro výpočet objemu a hodnoty dodávek používá tzv. hodnotu trendového ukazatele. Poskytované hodnoty tak jsou pouze ukazatelem hodnoty dodávek zbraní nikoliv přesným výpočtem v penězích.

**Tabulka 5: Dodávky hlavních konvenčních zbraní v letech 1997–2006
(v mil. USD)**

Odběratelé	Dodavatelé					
	USA	Rusko	Čína	EU	Ostatní	Celkem
Irák	63	68	0	131	135	397
Írán	0	3 437	840	10	237	4 524
Izrael	5 503	0	0	1 121	0	6 624
Sýrie	0	512	0	0	92	604
GCC	9 972	404	89	10 576	496	21 537
Saúdská Arábie	5 253	0	0	3 274	108	8 635
SAE	3 220	310	0	5 519	314	9 363
Ostatní GCC	1 499	94	89	1 783	74	3 539

Zdroj: SIPRI Yearbook 2007. Armanents, Disarmanent and International Security. Stockholm International Peace Research Institute, str. 398.

Z údajů poskytnutých SIPRI vyplývá, že ve sledovaném období byly USA největším dodavatelem zbraní SA ve výši 5 253 mil. USD, což představovalo 60,83 % celkových dodávek. Na druhém místě se umístily země EU s hodnotou 3 274 mil. USD, což bylo 37,92 % všech dodávek. Ze všech vybraných zemí naopak SA figurovala s hodnotou 5 253 mil. USD za odebrané americké zbraně na druhém místě těsně za Izraelem. V rámci zemí GCC však byla SA jednoznačně největším odběratelem amerických zbraní, když v daném období hodnota 5 253 mil. USD znamenala podíl 52,68 %.

Další srovnání můžeme provést dle dodávek jednotlivých druhů zbraňových systémů, jak ho poskytuje následující tabulka.

Tabulka 6: Dodávky hlavních konvenčních zbraní Saúdské Arábie v letech 1990–2000

Typ zbraně	Druh zbraně	Země původu	Počet kusů
Bojová letadla	Tornado IDS	Británie	48
	F-15S	USA	72
	F-15C	USA	9
	F-15D	USA	3
Bojové helikoptéry	AS 532 Mk 2	Francie	12
	AH-64A Apache	USA	12
Těžké bitevní tanky	M-1A2 Abrams	USA	315
Obrněná transportní vozidla	LAV	Kanada	1 117
	M-2 Bradley	USA	400
	M-113A2	USA	207
	M-548	USA	50
	M-578	USA	43
	M-88A1	USA	12
Dělostřelecké systémy	155mm: M-198	USA	27
Raketometry země-vzduch	Patriot	USA	21
	Skyguard	Švýcarsko	100
Protitankové rakety	BGM-71D TOW-2	USA	150
Varovný letecký systém	E-3	USA	5

Zdroj: Jane's Sentinel. Country Risk Assessments. The Gulf States. Issue 22/2008, s. 565.

The Military Balance. The Internationale Institute for Strategic Studies, 2006, s. 307.

Z výše uvedeného přehledu vyplývá, že dodavatelem většiny hlavních zbraňových systémů do SA byly ve sledovaném období především americké firmy. Výjimku představovala pouze bojová letadla, mezi nimiž britská Tornáda činila 36,36 % všech dodaných strojů. Dále to byly helikoptéry, kde byla hlavním konkurentem amerických firem Francie, která dodala 50 % všech strojů. Poslední případ tvořily protiletectvé raketové systémy, kde dokonce švýcarská firma Oerlikon dodala 79 % všech raket.

Podrobný rozbor dodávek všech druhů hlavních konvenčních zbraní do SA dle let 1991, 2000 a 2005, rozčleněný dle jednotlivých druhů vojsk – námořnictva, letectva, pozemní armády a Národní gardy, poskytují údaje shromážděné A. H. Cordesmanem a N. Obaidem.⁹⁶

Problémem při používání různých informačních zdrojů a vzájemné komparaci je, že se často liší v jednotlivých deklarovaných množstvích zbraní. To je většinou způsobeno odlišným typem výpočtu; doba podepsání kontraktu nebo vlastního dodání se při velkých kontraktech většinou skládá z několika fází. Některé údaje v případě vojenského materiálu rovněž podléhají určitému stupni utajení a přístup k nim je proto ztížený.

ZÁVĚR

Na základě detailní analýzy a komparace dat poskytnutých jednotlivými zodpovědnými americkými institucemi lze dospět k určitým dílčím závěrům, jež už byly z větší míry nastíněny výše. Co se týče celkového charakteru americké vojenské spolupráce se Saúdskou Arábií, ze sledování hodnoty objemu kontraktů v rámci jednotlivých vojenských programů jednoznačně vyplývá nadstandardní kvalita vztahu obou zemí v celé oblasti Blízkého východu a severní Afriky. Protože je vojenskobezpečnostní oblast vždy tím nejcitlivějším indikátorem kvality vzájemných vztahů a vzhledem ke skutečnosti, že ve valné většině klíčových programů patřila Saúdská Arábie ve sledovaném období k největším příjemcům americké vojenské pomoci a materiálu, můžeme konstatovat, že Saúdská Arábie patří k nejdůležitějším spojencům Spojených států na Blízkém východě. Při hodnocení střednědobého trendu hodnoty kontraktů v současnosti nespátřujeme žádný zásadní zvrat, a proto můžeme soudit, že i v nejbližších letech bude spolupráce obou zemí velmi úzká.

Na poměrně detailním rozboru jednotlivých významných amerických zbrojních prodejí Saúdské Arábii jsme mohli dobře sledovat i motivaci pro jejich realizaci. Jednotlivých faktorů ovlivňujících rozhodování amerických představitelů byla celá řada, ale k těm rozhodujícím nesporně patřily tyto: a) vnější ohrožení spojence – tlak spřáteleného státu na prodej vyspělých zbraňových technologií (irácko-iránská válka, válka v Zálivu); b) zabezpečení schopnosti spojence zajistit si obranu vlastními silami; c) vyhnutí se nutnosti zřízení stálých vojenských základen; d) budování vojenské infrastruktury na území spojence dle amerických standardů umožňující snadnější použití v případě nasazení amerických jednotek; e) vytvoření vztahu závislosti: poskytování výcviku americkým personálem – obsluhování vyspělých zbraňových systémů americkými odborníky – provádění oprav systémů americkými specialisty – dodávky potřebných náhradních dílů; f) zajištění interoperability prodaných systémů s americkými zbraněmi nasazenými v případě ohrožení (válka v Zálivu); g) podpora domácího obranného průmyslu (společnost McDonnell Douglas).

Daný vztah nelze samozřejmě omezit pouze na prodej vojenského materiálu, souvisí naopak s celkovou spoluprací v mnoha klíčových bezpečnostních oblastech. I v tomto ohledu hrál Rijád v mnoha případech klíčovou úlohu blízkého amerického spojence v daném regionu, zejména v irácko-iránské válce, afghánské válce, válce v Zálivu atd. Ve vojenskobezpečnostní rovině neprodělaly vztahy během těchto tří amerických administrativ žádný zásadní propad, snad s výjimkou neshod ohledně prosazování bezletových zón nad Irákem. K větším rozepřím mezi oběma vládami došlo spíše později. Na tyto zvraty pak měly vliv zvláště domácí faktory na americké a saúdské půdě, ekonomické podmínky a celková mezinárodněpolitická situace, nicméně jejich posouzení je již mimo záběr této studie.

POZNÁMKY

¹ SPANIER, John W., *Games Nations Play*, s. 8–9.

² ROURKE, John T., *International Politics on the World Stage*, s. 393.

³ ROURKE, John T., *International Politics on the World Stage*, s. 398.

⁴ ROURKE, John T., *International Politics on the World Stage*, s. 400–403.

⁵ BRONSON, Rachel, *Thicker Than Oil*, 148.

⁶ *Jimmy Carter Library* [online].

⁷ Podrobná analýza o evoluci, poslání a složení RDF viz DAVIS, Paul K. *Observations on the Rapid Deployment Joint Task Force: Origins, Directions and Mission* [online], 39 s.

⁸ PALMER, Michael, *Guardians of the Gulf*, s. 101.

⁹ *Global Security* (a) [online].

¹⁰ LONG, David E., *The United States and Saudi Arabia: Ambivalent Allies*, s. 25.

- ¹¹ GRAYSON, Benson L., *Saudi-American Relations*, s. 113.
- ¹² PALMER, Michael., *Guardians of the Gulf*, s. 113. V poslední době vyvolala velkou mediální bouři prezentace Laurenta Murawiece z 10. 7. 2002 pro Defence Policy Board, což je komise zahraničněpolitických poradců, s nimiž Pentagon konzultuje obranné otázky. Ten označil Saúdskou Arábii za „jádro zla, hlavního hybatele a nejnebezpečnějšího protivníka“ na Blízkém východě, a z tohoto důvodu doporučil obsazení Mekky a Mediny a vyhnání saúdské dynastie z Arábie. SHAFER, Jack, *The PowerPoint That Rocked the Pentagon*.
- ¹³ National Security Decision Directive 75 [online], 9 s.
- ¹⁴ National Security Decision Directive 114 [online], 1 s.
- ¹⁵ National Security Decision Directive 139 [online], 3 s.
- ¹⁶ MOHR, Charles, *Issue And Debate: AWACS For Saudi Arabia: In The National Interest*.
- ¹⁷ *Airforce Technology* [online].
- ¹⁸ MOHR, Charles, *Issue And Debate: AWACS For Saudi Arabia: In The National Interest*.
- ¹⁹ WEISMAN, Steven R., *Reagan Says U.S. Would Bar A Takeover In Saudi Arabia That Imperiled Flow Of Oil*.
- ²⁰ MOHR, Charles, *Issue And Debate: AWACS For Saudi Arabia: In The National Interest*.
- ²¹ Důvody, které vedly Reaganovu administrativu k podpoře prodeje AWACSu, uvedl ministr zahraničí A. Haig před zahraniční komisí Senátu 28. 10. 1981 následujícím způsobem: a) Včasně varování americkým silám o nepřátelských aktivitách v Zálivu; b) Demonstrace USA, že berou saúdské bezpečnostní potřeby vážně; c) SA jistá si americkou podporou bude lépe prosazovat politiku mírového řešení konfliktu. S velmi podobnou argumentací vystoupil i ministr obrany C. Weinberger před senátní komisí pro ozbrojené služby. LAHAM, Nicholas. *Selling AWACS to Saudi Arabia*, s. 154–163. Stejný zdroj poskytuje velmi rozsáhlou analýzu celého přesvědčovacího procesu administrativy až do konečného schválení kontraktu s detailním rozborem vzájemné interakce mezi Bílým domem, ministerstvem zahraničí, Pentagonem, Kongresem a jednotlivými lobbistickými skupinami. LAHAM, Nicholas. *Selling AWACS to Saudi Arabia*, s. 1–219.
- ²² BRONSON, Rachel, *Thicker Than Oil*, s. 160–161.
- ²³ HALLORAN, Richard, U. S. And Saudis To Form Panel On Military Projects.
- ²⁴ *U. S. Central Command 2008* [online].
- ²⁵ PALMER, Michael, *Guardians of the Gulf*, s. 115–116.
- ²⁶ CORDESMAN, Anthony H., *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, s. 62–64, 68.
- ²⁷ CORDESMAN, Anthony H., *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, s. 65.
- ²⁸ CORDESMAN, Anthony H., *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, s. 69–70.
- ²⁹ HALLORAN, Richard, *U. S. Wants To Sell Saudis 1 200 Tanks*.
- ³⁰ JENTLESAN, Bruce, *W. American Foreign Policy*, s. 177–178.
- ³¹ ROSSI, Lorenza. *Who Shall Guard Guardians Themselves?*, s. 142.
- ³² GWERTZMAN, Bernard. *Reagan Formally Announces Sale Of 400 Missiles To Saudis* a LONG, David, E. *The United States and Saudi Arabia: Ambivalent Allies*, s. 66.
- ³³ LONG, David, E. *The United States and Saudi Arabia: Ambivalent Allies*, s. 67.
- ³⁴ CORDESMAN, Anthony H., *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, s. 99.
- ³⁵ LONG, David, E. *The United States and Saudi Arabia: Ambivalent Allies*, s. 67.
- ³⁶ ROSSI, Lorenza, *Who Shall Guard Guardians Themselves?*, s. 143.
- ³⁷ GERTH, Jeff, *The White House Crisis*.
- ³⁸ RUBIN, Barry M., *U. S. Policy and the Middle East, 1985-1988. The Impact of the Iran-Contra Affair*, s. 76.
- ³⁹ COPLEY, Gregory R., *Defense and Foreign Affairs Handbook*, s. 1711, CORDESMAN, Anthony H., *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, s. 188–191.
- ⁴⁰ *Jane's Sentinel 2008*, s. 566, CORDESMAN, Anthony H., *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, s. 196–197.
- ⁴¹ CORDESMAN, Anthony H., *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, s. 210–211.
- ⁴² BRONSON, Rachel, *Thicker Than Oil*, s. 165.
- ⁴³ CORDESMAN, Anthony H., *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, s. 212–214.
- ⁴⁴ CORDESMAN, Anthony H., *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, s. 22–23.
- ⁴⁵ CORDESMAN, Anthony H., *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, s. 217–219.
- ⁴⁶ KAUFMAN, Burton I. *The Arab Middle East and the United States*. s. 144–145.
- ⁴⁷ RUBIN, Barry M., *U. S. Policy and the Middle East, 1985-1988. The Impact of the Iran-Contra Affair*, s. 84.
- ⁴⁸ KAUFMAN, Burton I. *The Arab Middle East and the United States*. s. 146.

- ⁴⁹ CORDESMAN, Anthony H., *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, s. 135–136.
- ⁵⁰ BRONSON, Rachel, *Thicker Than Oil*, s. 167.
- ⁵¹ BRONSON, Rachel, *Thicker Than Oil*, s. 169–173.
- ⁵² BRONSON, Rachel, *Thicker Than Oil*, s. 175–176.
- ⁵³ BRONSON, Rachel, *Thicker Than Oil*, s. 177–185.
- ⁵⁴ CORDESMAN, Anthony H., *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, s. 66–67.
- ⁵⁵ CORDESMAN, Anthony H., *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, s. 130.
- ⁵⁶ CORDESMAN, Anthony H., *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*, s. 264.
- ⁵⁷ National Security Directive 26 [online], s. 3.
- ⁵⁸ BRONSON, Rachel, *Thicker Than Oil*, s. 192–193.
- ⁵⁹ BRONSON, Rachel, *Thicker Than Oil*, s. 194–195.
- ⁶⁰ National Security Directive 45. [online].
- ⁶¹ *New York Times*. 29. 8. 1990. U. S. To Sell Saudis Advanced Arsenal.
- ⁶² BRONSON, Rachel, *Thicker Than Oil*, s. 197–199.
- ⁶³ COPLEY, Gregory R., *Defense and Foreign Affairs Handbook*, s. 1712.
- ⁶⁴ BRONSON, Rachel, *Thicker Than Oil*, s. 200–201.
- ⁶⁵ POWELL, Colin L., *U.S. Forces: Challenges Ahead*. [online].
- ⁶⁶ ROSENBAUM, David E., *War In The Gulf: Financing U. S. Has Received \$ 50 Billion In Pledges For War*. [online].
- ⁶⁷ COPLEY, Gregory R., *Defense and Foreign Affairs Handbook*, s. 1703–1704.
- ⁶⁸ BRONSON, Rachel, *Thicker Than Oil*, s. 202, PRADOS, Alfred B. *Saudi Arabia: Current Issues and U.S. Relations*. [online], s. 10.
- ⁶⁹ *Federation of American Scientists* 2002. [online], SCHMITT, Eric. *White House, Anxious Over Jobs, Weighs Sale of 72 F-15's to Saudis*. [online].
- ⁷⁰ COPLEY, Gregory R., *Defense and Foreign Affairs Handbook*, s. 1712.
- ⁷¹ CORDESMAN, Anthony H., *U. S. Forces in the Middle East*, s. 74–76.
- ⁷² KOSTINER, Joseph. *The United States and the Gulf States: Alliance In Need+*. *Middle East Review of International Affairs* [online]. 1998, 2, č. 4, 57.
- ⁷³ Global Security (b) [online].
- ⁷⁴ BRONSON, Rachel, *Thicker Than Oil*, s. 208–209.
- ⁷⁵ Global Security (c) [online].
- ⁷⁶ BRONSON, Rachel, *Thicker Than Oil*, s. 218–221.
- ⁷⁷ CORDESMAN, Anthony H., *U. S. Forces in the Middle East*, s. 22, 39–41.
- ⁷⁸ JOHNSON, Silas R., *United States Military Training Mission: A Paradigm for Regional Security – military assistance to Saudi Arabian Armed Forces*. [online], s. 97–98.
- ⁷⁹ CORDESMAN, Anthony H., OBAID, Nawaf. *National Security in Saudi Arabia*. s. 266–267, PRADOS, Alfred B. *Saudi Arabia: Post-War Issues and U.S. Relations*. [online], s. 4.
- ⁸⁰ JEHL, Douglas. *Perry Visits Saudi Prince To Renew Ties*. [online].
- ⁸¹ BRONSON, Rachel, *Thicker Than Oil*, s. 226.
- ⁸² BRONSON, Rachel, *Thicker Than Oil*, s. 227.
- ⁸³ COPLEY, Gregory R., *Defense and Foreign Affairs Handbook*, s. 1706.
- ⁸⁴ GRIMMETT, Richard F. *Conventional Arms Transfers to Developing Nations, 1994–2001*. [online], s. 21.
- ⁸⁵ *Foreign Military Sales, Foreign Military Construction Sales and Military Assistance Facts, September 1989* [online], s. 4–5.
- ⁸⁶ *A Comparison of Foreign Military Sales and Direct Commercial Sales* [online], s. 1–10.
- ⁸⁷ Dle zákona o kontrole vývozu zbraní (Arms Export Control Act – AECA) musí být oznámeno Kongresu 30 dní předem, než může vláda uzavřít zahraniční vojenský prodej státu mimo NATO na úrovni vláda–vláda. Toto oznámení je vláda povinna učinit, jestliže je hodnota vojenského vybavení vyšší než 14 mil. USD, vojenských součástí nebo služeb vyšší než 50 mil. USD nebo výstavby vojenské infrastruktury vyšší než 200 mil. USD. BLANCHARD, Christopher M., GRIMMETT, Richard F. *The Gulf Security Dialogue and Related Arms Sale Proposals*. [online], s. 5.
- ⁸⁸ *Foreign Military Sales, Foreign Military Construction Sales and Military Assistance Facts, September 1989, 1991 a 2000* [online].
- ⁸⁹ *Foreign Military Sales, Foreign Military Construction Sales and Military Assistance Facts, September 1989, 1991 a 2000* [online].

⁹⁰ PRADOS, Alfred B. *Saudi Arabia: Current Issues and U.S. Relations*. [online], s. 15.

⁹¹ U.S. Overseas Loans and Grants. Obligations and Loan Authorizations. [online], s. 2 a 16.

⁹² Foreign Military Sales, Foreign Military Construction Sales and Military Assistance Facts, September 1989 [online].

⁹³ Value of Arms Transfer Deliveries By Major Supplier and Recipient Country, 1993–1995, 1995–1997, 1997–1999 [online].

⁹⁴ GRIMMETT, Richard F. Conventional Arms Transfers to Developing Nations, 1994–2001 [online], s. 28, 47.

⁹⁵ GRIMMETT, Richard F. Conventional Arms Transfers to Developing Nations, 1994–2001 [online], s. 37, 58.

⁹⁶ CORDESMAN, Anthony H., U. S. Forces in the Middle East, s. 85–91, CORDESMAN, Anthony H., OBAID, Nawaf. National Security in Saudi Arabia. s. 184–256.

LITERATURA

Primární zdroje

- [1] Foreign Military Sales, Foreign Military Construction Sales and Military Assistance Facts [online]. *Federation of American Scientists*, September 1989 [cit. 2008-11-12]. 108 s. Dostupný z WWW: <http://www.fas.org/asmp/profiles/FMS_FACTS/FMS_9_30_89/fulltext.pdf>.
- [2] Foreign Military Sales, Foreign Military Construction Sales and Military Assistance Facts [online]. *Federation of American Scientists*, September 1991 [cit. 2008-11-14]. 120 s. Dostupný z WWW: <http://www.fas.org/asmp/profiles/FMS_FACTS/FMS_9_30_91/fulltext.pdf>.
- [3] Foreign Military Sales, Foreign Military Construction Sales and Military Assistance Facts [online]. *Federation of American Scientists*, September 2000 [cit. 2008-11-14]. 136 s. Dostupný z WWW: <http://www.fas.org/asmp/profiles/FMS_FACTS/FMS_9_30_00/fulltext.pdf>.
- [4] Presidential Directive NSC 63 [online]. *Federation of American Scientists*, 1981 [cit. 2008-11-11]. 5 s. Dostupný z WWW: <<http://www.fas.org/irp/offdocs/pd/pd63.pdf>>.
- [5] National Security Decision Directive 75 [online]. *Federation of American Scientists*, 1983a [cit. 2008-11-11]. 9 s. Dostupný z WWW: <<http://www.fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-075.htm>>.
- [6] National Security Decision Directive 114 [online]. *Federation of American Scientists*, 1983b [cit. 2008-11-12]. 1 s. Dostupný z WWW: <<http://www.fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-114.pdf>>.
- [7] National Security Decision Directive 139 [online]. *Federation of American Scientists*, 1984 [cit. 2008-11-12]. 3 s. Dostupný z WWW: <<http://www.fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-139.pdf>>.
- [8] National Security Directive 26 [online]. *Federation of American Scientists*, 1989 [cit. 2008-11-12]. 3 s. Dostupný z WWW: <<http://www.fas.org/irp/offdocs/nsd/nsd26.pdf>>.
- [9] National Security Directive 45. [online]. *Federation of American Scientists*, 1990 [cit. 2008-11-12]. Dostupný z WWW: <http://www.fas.org/irp/offdocs/nsd/nsd_45.htm>.
- [10] State of the Union Address [online]. *Jimmy Carter Library*, 1980. Projev o stavu Unie. [cit. 2008-11-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.jimmycarterlibrary.org/documents/speeches/su80jec.phtml>>.

- [11] Memorandum of Understanding concerning the Saudi Arabian National Guard modernization program [online]. *United Nations*, 1973 [cit. 2008-11-14]. 4 s. Dostupný z WWW: <http://untreaty.un.org/unts/60001_120000/7/14/00012677.pdf>.
- [12] Value of Arms Transfer Deliveries By Major Supplier and Recipient Country [online]. *Federation of American Scientists*, 1993-1995 [cit. 2008-11-14]. 5 s. Dostupný z WWW: <http://www.fas.org/man/docs/wmeat96/151_155.pdf>.
- [13] Value of Arms Transfer Deliveries By Major Supplier and Recipient Country [online]. *U.S. State Department*, 1995-1997 [cit. 2008-11-14]. 6 s. Dostupný z WWW: <http://www.state.gov/www/global/arms/bureau_ac/wmeat98/table3.pdf>.
- [14] Value of Arms Transfer Deliveries By Major Supplier and Recipient Country [online]. *Federation of American Scientists*, 1997-1999. [cit. 2008-11-14]. 5 s. Dostupný z WWW: <<http://www.fas.org/man/docs/wmeat9900/table3.pdf>>.
- [15] U.S. Overseas Loans and Grants. Obligations and Loan Authorizations. [online]. *United States Agency for International Development*, July 1, 1945–September 30, 2006. [cit. 2008-11-14]. Dostupný z WWW: <<http://quesdb.usaid.gov/gbk/index.html>>.
- [16] *U.S. Central Command*. [online]. 2008. [cit. 2008-11-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.centcom.mil/en/about-centcom/our-history/>>.

Sekundární zdroje

- [17] *Airforce Technology*. [online]. 2008. AWACS. [cit. 2008-11-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.airforce-technology.com/projects/e3awacs/>>.
- [18] BLANCHARD, Christopher M., GRIMMETT, Richard F. The Gulf Security Dialogue and Related Arms Sale Proposals. Report for Congress. *Congressional Research Service* [online]. January 14, 2008 [cit. 2008-12-08]. 17 s. Dostupný z WWW: <<http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA476140&Location=U2&doc=GetTRDoc.pdf>>.
- [19] BRONSON, Rachel. *Thicker Than Oil. America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*. New York: Oxford University Press, 2006. 369 s. ISBN 0195167430.
- [20] A Comparison of Foreign Military Sales and Direct Commercial Sales [online], 2008 [cit. 2008-12-10]. 15 s. Dostupný z WWW: <<http://www.disam.dsca.mil/pubs/DR/15%20Chapter.pdf>>.
- [21] COPLEY, Gregory R. *Defense and Foreign Affairs Handbook*. The International Strategic Studies Association, 2006. 2340 s. ISBN 1892998106.
- [22] CORDESMAN, Anthony H. *Western Strategic Interests in Saudi Arabia*. New Hampshire: Croom Helm, 1987. 308 s. ISBN 0709948239.
- [23] CORDESMAN, Anthony H. *U. S. Forces in the Middle East. Resources and Capabilities*. Boulder: Westview Press, 1997. 144 s. ISBN 0813332451.
- [24] CORDESMAN, Anthony H., OBAID, Nawaf. *National Security in Saudi Arabia. Threats, Responses, and Challenges*. Westport: Praeger Security International, 2005. 426 s. ISBN 0275988112.
- [25] *Jane's Sentinel*. Country Risk Assessments. *The Gulf States*. Issue 22. Washington, 2008.
- [26] DAVIS, Paul K. Observations on the Rapid Deployment Joint Task Force: Origins, Directions and Mission. *Rand Paper Series*, 1982 [cit. 2008-12-08]. 39 s. Dostupný z WWW: <<http://www.rand.org/pubs/papers/P6751/P6751.pdf>>.
- [27] *Federation of American Scientists* [online]. 2002. Saudi Arabia. [cit. 2008-12-08]. Dostupný z WWW: <http://www.fas.org/asmp/profiles/saudi_arabia.htm#sophisticated>.

- [28] GERTH, Jeff. The White House Crisis. Evidence Points To Big Saudi Role In Iranian And Contra Arms Deals. *New York Times*. [online]. 30. 11. 1986. [cit. 2008-11-28]. Dostupný z WWW: <<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=140&sid=2&srchmode=1&vinst=PROD&fmt=3&>>.
- [29] *Global Security*. [online] 2008a. U.S. Central Command. [cit. 2008-12-08]. Dostupný z WWW: <<http://www.globalsecurity.org/military/agency/dod/centcom.htm>>.
- [30] *Global Security*. [online] 2008b. Joint Task Force – Southwest Asia. [cit. 2008-12-12]. Dostupný z WWW: <<http://www.globalsecurity.org/military/agency/dod/jtf-swa.htm>>.
- [31] *Global Security*. [online] 2008c. Operation Vigilant Warrior. [cit. 2008-12-08]. Dostupný z WWW: <http://www.globalsecurity.org/military/ops/vigilant_warrior.htm>.
- [32] GRAYSON, Benson L. Saudi-American Relations. Washington: University Press of America, 1982. 176 s. ISBN 0819125296.
- [33] GRIMMETT, Richard F. Conventional Arms Transfers to Developing Nations, 1994-2001. Report for Congress. *Congressional Research Service*. [online] 2002. [cit. 2008-12-08]. 89 s. Dostupný z WWW: <<http://digital.library.unt.edu/govdocs/crs/permalink/meta-crs-3669:1>>.
- [34] GWERTZMAN, Bernard. Reagan Formally Announces Sale Of 400 Missiles To Saudis. *New York Times*. [online]. 30. 5. 1984. [cit. 2008-11-28]. Dostupný z WWW: <<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=29&sid=2&srchmode=1&vinst=PROD&fmt=3&>>.
- [35] HALLORAN, Richard. U. S. And Saudis To Form Panel On Military Projects. *New York Times*. [online]. 10. 2. 1982. [cit. 2008-11-28]. Dostupný z WWW: <<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=595&sid=3&srchmode=1&vinst=PROD&fmt=3&>>.
- [36] HALLORAN, Richard. U. S. Wants To Sell Saudis 1 200 Tanks. *New York Times*. [online]. 4. 4. 1983. [cit. 2008-11-28]. Dostupný z WWW: <<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=936&sid=3&srchmode=1&vinst=PROD&fmt=3&>>.
- [37] JEHL, Douglas. Perry Visits Saudi Prince To Renew Ties. *New York Times*. [online]. 8. 1. 1996. [cit. 2008-11-30]. Dostupný z WWW: <<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=485&sid=3&srchmode=1&vinst=PROD&fmt=3&>>.
- [38] JENTLESON, Bruce W. *American Foreign Policy. The Dynamics of Choice in 21st Century*. New York, London: Duke University, 2004. 693 s. ISBN 0393979342.
- [39] JOHNSON, Silas R. 2001. United States Military Training Mission: A Paradigm for Regional Security – *Defense Institute of Security Assistance Management Journal* [online]. Summer 2001 [cit. 2008-12-20], s. 97-102. Dostupný z WWW: <http://www.disam.dsca.mil/pubs/INDEXES/v.23_4/johnson.pdf>.
- [40] KAUFMAN, Burton I. *The Arab Middle East and the United States. Inter-Arab Rivalry and Superpower Diplomacy*. New York: Twayne Publishers, 1996. 291 s. ISBN 0805792112.
- [41] KOSTINER, Joseph. The United States and the Gulf States: Alliance In Need+. *Middle East Review of International Affairs* [online]. 1998, 2, č. 4, 54-60. [cit. 2008-11-30]. Dostupný z WWW: <<http://meria.biu.ac.il/journal/1998/issue4/kostiner.pdf>>.
- [42] LAHAM, Nicholas. *Selling AWACS to Saudi Arabia. The Reagan Administration and the Balancing of America's Competing Interests in the Middle East*. Praeger: Connecticut, 2002. 256 s. ISBN 0275975630.

- [43] LONG, David, E. *The United States and Saudi Arabia: Ambivalent Allies*. Boulder and London: Westview Press, 1985. 161 s. ISBN 0813302080.
- [44] MOHR, Charles. Issue And Debate: AWACS For Saudi Arabia: In The National Interest. *New York Times*. [online]. 1. 10. 1981a. [cit. 2008-11-30]. Dostupný z WWW: <<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=7&sid=2&srchmode=1&vinst=PROD&fmt=3&>>.
- [45] MOHR, Charles. Weinberger Says Saudi Arms Sale Would Help All Mideast Nations. *New York Times*. [online]. 29. 9. 1981b. [cit. 2008-12-3]. Dostupný z WWW: <<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=427&sid=3&srchmode=1&vinst=PROD&fmt=3&>>.
- [46] *New York Times*. 29. 8. 1990. U. S. To Sell Saudis Advanced Arsenal. [online]. [cit. 2008-12-3]. Dostupný z WWW: <<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=942&srchmode=1&vinst=PROD&fmt=3&>>.
- [47] PALMER, Michael. *Guardians of the Gulf. A History of America's Expanding Role in the Persian Gulf, 1833-1992*. New York: Free Press, 1992. 328 s. ISBN 0029238439.
- [48] POWELL, Colin L. U.S. Forces: Challenges Ahead. *Foreign Affairs*. [online]. Winter 1992/93. [cit. 2008-11-14]. Dostupný z WWW: <<http://www.foreignaffairs.com/articles/48460/colin-l-powell/us-forces-challenges-ahead>>.
- [49] PRADOS, Alfred B. *Saudi Arabia: Post-War Issues and U.S. Relations. Congressional Research Service*. [online] 2001. [cit. 2008-12-10]. 19 s. Dostupný z WWW: <<http://digital.library.unt.edu/govdocs/crs/permalink/meta-crs-1765:1>>.
- [50] PRADOS, Alfred B. *Saudi Arabia: Current Issues and U.S. Relations*. Washington: Congressional Research Service. [online] 2006. [cit. 2008-12-10]. 19 s. Dostupný z WWW: <<http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/IB93113.pdf>>.
- [51] ROSENBAUM, David E. 11. 2. 1991. War In The Gulf: Financing U. S. Has Received \$ 50 Billion In Pledges For War. *New York Times*. [online]. 11. 2. 1991. [cit. 2008-12-10]. Dostupný z WWW: <<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=124&sid=2&srchmode=1&vinst=PROD&fmt=3&>>.
- [52] ROSSI, Lorenza. *Who Shall Guard Guardians Themselves? An Analysis of U.S. Strategy in the Middle East Since 1945*. Bern: Peter Lang, 1998. 342 s. ISBN 0820442100.
- [53] ROURKE, John T. *International Politics on the World Stage*. Guilford: Dushkin Publishing Group, 1995. 629 s. ISBN 156134382.
- [54] RUBIN, Barry M. U. S. Policy and the Middle East, 1985–1988. The Impact of the Iran-Contra Affair. In FREEDMAN, Robert O. *The Middle East from the Iran-Contra Affair to the Intifada*. Syracuse University Press, 1990. s. 74–94. ISBN 0815625014.
- [55] RUSSELL, James A. Deconstructing the U.S.-Saudi Partnership? *Strategic Insight* [online]. Center for Contemporary Conflict, 2002. [cit. 2008-12-10]. 4 s. Dostupný z WWW: (<http://www.ccc.nps.navy.mil/si/sept02/middleEast2.pdf>).
- [56] SCHMITT, Eric. White House, Anxious Over Jobs, Weighs Sale of 72 F-15's to Saudis. *New York Times*. [online]. 26. 2. 1992. [cit. 2008-12-10]. Dostupný z WWW: <<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=509&sid=3&srchmode=1&vinst=PROD&fmt=3&>>.
- [57] SHAFER, Jack. 7. 8. 2002. The PowerPoint That Rocked the Pentagon. *Slate*. [online]. 7. 8. 2002. [cit. 2008-12-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.slate.com/toolbar.aspx?action=print&id=2069119>>.
- [58] SIPRI Yearbook 2007. *Armanents, Disarmanent and International Security*. Oxford: Stockholm International Peace Research Institute. 752 s. ISBN 0199230218.

- [59] SPANIER, John W. *Games Nations Play. Analyzing International Politics*. Holt, Rinehart and Winston, 1981. 614 s. ISBN 0030581729.
- [60] *The Military Balance*. Routledge: The Internationale Institute for Strategic Studies. 2006. 448 s. ISBN 1857433998.
- [61] WEISMAN, Steven R. Reagan Says U.S. Would Bar A Takeover In Saudi Arabia That Imperiled Flow Of Oil. *New York Times*. [online]. 2. 10. 1981. [cit. 2008-12-15]. Dostupný z WWW:
<<http://proquest.umi.com/pqdweb?index=2&sid=2&srchmode=1&vinst=PROD&fmt=3&>>.